کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: پیسې او کریډټ
څانګه: بانکداري
تدوین کوونکی: غلام حضرت میمنه اې
ژباړن: نور اللّه حقمل

د څار کمېټه:

- محمد آصف ننګ د تخنیکي او مسلکي زده کړو معین
- دیپلوم انجنیر عبدالله کوزابې د تعلیمي نصاب رییس
- محمد اشرف وحدت په تعلیمي نصاب کې د معینیت د مقام سلاکار

د تصحیح کمېټه:

- فرشته
- محمد احسان احسان

د ګرافیک او ډیزاین څانګې مسئول : محمد جان علیرضایي

ګرافیک او ډیزاین: علی مومنی
چاپ کال: ۱۳۹۲ لمریز کال
تیراژ: ۳۰۰۰ ټوکه
چاپ ځل: لومړی
وېب پاڼه: www.dmtvet.gov.af
برېښنالیک: info@dm[illegible]vet.gov.af
کوډ ISBN: ISBN 978993[illegible]00729

د چاپ حق د تخنیکي او مسلکي زده کړو له معینیت سره خوندي دی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د توري — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ور سره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهنې وزارت پیغام

ګرانو زده کوونکو، محصلانو او درنو ښوونکو!

د یوې ټولنې وده او پرمختګ کاملاً د همغې ټولنې د پیاوړو کاري کادرونو، بشري قوې او ماهرو فکرونو په کار او زیار پورې تړلې دي. همدا بشري قوه او کاري متې دي چې د هیواد انکشافي اهدافو ته د رسېدو لارې چارې طی کوي او د یوه نېکمرغه، مرفه او ودان افغانستان راتلونکی تضمینوي.

انســان په خپل وار سره د الله تعالی له جانبه او هم د خپل انســاني فطرت له اړخه مؤظف او مکلف دی چې د ځمکې په عمران او د یوه ســوکاله ژوند د اســبابو او ایجاباتو د تکمیل لپاره خپل اغیزمن نقش، همدارنګه ملي او اسلامي رسالت ادا کړي.

لــه همدې ځایه ده چې د یوه ژوندي او فعال انســان نقــش، د خپل ژوند د چاپېریال او خپلې اړوندې ټولنې په اړه، تل مطلوب او په هېڅ حالت کې نه نفي کېږي او نه هم منقطع کېږي.

په ټول کې د پوهنې نظام او په خاصه توګه د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت مسوولیت او مکلفیت لري چې د اســلامي ارزښــتونو، احکامو او همداراز معقولو او مشروعو قوانینو ته په ژمنتیا سره، د افغانســتان په انکشاف کې فعاله، چابکه او موثره ونډه واخلي، ځکه دغه ســتر او ســپېڅلي هدف ته د رســېدو په خاطر د انساني ظرفیت وده، د حرفوي، مسلکي او تخنیکي کادرونو روزنه او پراختیا یو اړین مقصد دی. همدا په تخنیکي او مسلکي زده کړو مزین تنکي ځوانان کولی شي چې په خپلې حرفې او هنر سره په سیستماتیک ډول د هیواد انکشاف محقق او میسر کړي.

جوته ده چې په افغانستان کې د ژوند تګ لاره، دولتداري او ټولنیز نظام د اسلام له سپېڅلو احکامو څخه الهام اخیســتی؛ نو لازمه ده چې زموږ د ټولنې لپاره هر ډول پرمختګ او ترقي باید په علمي معیارونو داســې اســاس او بنا شي؛ چې زموږ د کارګر نســل مادي او معنوي ودې ته پکې لومړیتوب ورکړ شي. د حرفوي ظرفیت جوړونې تر څنګ د ځوانانو سالم تربیت او په سوچه اسلامي روحیې د هغوی پالنه نه یواځې پخپل ذات کې یوه اساسي وجیبه ده، بلکې دا پالنه کولی شي چې زموږ وطن پخپلو پښو ودروي، له ضعف څخه یې وژغوري او د نورو له سیاسي او اقتصادي احتیاج څخه یې آزاد کړي.

زموږ ګران زده کوونکي، محصلان، درانه اســتادان او مربیون باید په بشــپړه توګه پوه شي، چې د ودان او نېکمرغه افغانستان ارمان، یواځې او یواځې د دوی په پیاوړو متو، ویښ احساس او نه ستړي کېدونکي جد او جهد کې نغښتی او د همدغو مسلکي او تخنیکي زده کړو له امله کېدای شي په ډېرو برخو کې د افغانستان انکشافي اهداف تر لاسه شي.

د دې نصــاب له ټولو لیکوالانو، مولفینو، ژباړونکو، ســموونکو او تدقیق کوونکو څخه د امتنان تر څنګ، په دې بهیــر کــې د ټولو کورنیو او بهرنیو همکارانو له مؤثرې ونډې او مرســتو څخه د زړه له کومې مننه کوم. له درنو او پیــاوړو اســتادانو څخه رجامندانه هیله کوم چې د دې نصــاب په ګټور تدریس او فعاله تدریب سره دې د زړه په ټول خلوص، صمیمي هڅو او وجداني پیکار خپل ملي او اسلامي نقش ادا کړي.

د نېکمرغه، مرفه، پرمختللي او وياړمن افغانستان په هیله

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

څپرکي	سرلیکونه	پاڼې
لومړی	د پیسو پیدایښت او د علماؤ له نظره د هغو تعریف	۱
دویم	د پیسو سستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل	۱۱
درېیم	د پیسو ویش او د هغو ارزښت	۲۳
څلورم	انفلاسیون او مالي بازارونه	۳۷
پنځم	کریدت او په اقتصاد کې د هغه رول	۵۷
سرچینې او اخیستنې		۶۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

داچې دانسان دپیدایښت په اړه دځمکې په مخ سوچ وکړو زمونږ ذهن دوه اقتصادی مفهومونه چې د بشر له اړتیا اومادی اومعنوی غوښتنو څخه عبارت دي اوړي اوپه همدی حال کې دوهمه معقوله هغه توکې دی چې لومړنې اقتصادی مفهوم ته پری ځواب ویلی شو. داقتصاد دا دوه مفهومه چې عبارت د اړتیاو اوهغه توکې چې دا اړتیاوی په پوره کیږی دبشر له پیدایښت سره سم منځ ته راغلی دي داچې انسان داقتصادی، اجتماعی، سیاسی اودژوند په بیلابیلو اړخونو کې ځانګړي لاس ته راوړنې لري. ددغو بریا و عمده علت داقتصادپه همدی دو مفهومونو کې نغښتي دی، ځکه انسان فعالیت ته اړ باسی اوفعالیت په خپله دتاریخ په اوږدو کې د انسان پیاوړتیا اوبشپړتیا لامل شوی دی.

اوهمدا انسانې غوښتنې دبنې اوجوړښت له نظره بیلابیلې بڼې لری، اوبی سرحده اولایتناهې وي. اوله بلې خواه هغه توکې چې دغه غوښتنې په پوره کیږی دتاریخ په اوږدو کې بېلابېلې بڼې ځان ته غوره کړي دی په همدی حال کې اقتصادی معقولې انسان اړباسی چې تولید وکړی اومرام له تولید نه دتوکو اوامتعه د بڼې بدلون دي اوهمدا دبڼې بدلیدل په پیسو کې لیدلې کیږی، یانې پیسې دتاریخ په بېلابېلو پړاونو کې په ځانګړي بڼه منځته راغلې دي. اوکه دبشر له لومړیې پیدایښت څخه مطالعه وکړو نو له فلزاتو څخه تر بانکنوټ پوري له ځان سره لري اوکه چیرې مونږ دبانکنوټونو پیدایښت دتاریخ په اوږدو کې وڅیړو بېلابېلې بڼې لري چې دپیسو ځانګړنې اوصفات لري چې عبارت دي له چک، ارزښت لرونکی سند اوروغتیا سند دي چې دغه دنقد پیسو ځانګړنې نه لري. خود پور اود کریډیټ په بڼه وي.

مونږ دلته داهم مطالعه کوو چې دپیسو په نه شتون کې، ولې شته ارزښت یې دبشر په وړاندې، اودغه اجتماعې موجود څنګه خپلې اړتیاوو ته ځواب ویلې دي. اوپه دي عنوان چې دتوکو ورکړه اویا درامنځته شوی ارزښت دانسان په وړاندی اویا دجنس په مقابل کې اوبل عنوان کریډیټ ټاکلې شو. اوپه دی توانیږو چې دپیسو اوکریډیټ تر عنوان لاندې مطالعه کړو.

نووویل شو چې دسلو، زرو اومیلیون انسانې غوښتنو په وړاندې یوازې یوڅیز شتون لري. هغه پیسي دي اواړینه ده چې دپیدایښت،جوړښت ، ماهیت اومفهوم په اړه کافې معلومات ولرو.

په درناوی

غلام حضرت میمنه ایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی څپرکی

د پیسو پیدایښت او د علماؤله نظره د هغوی تعریف

ټولیزه موخه:
د پیسو تعریف او ماهیت

د زده کړي موخې: د دې څپرکي تر لوستلو وروسته به زده کوونکي وکولی شي:
- د پیسو رشد او تکامل توضیح کړي
- د بشر د اړتیاؤ په هکله د هغوی اهمیت درک کړي.
- د پیسو د تاریخچې په هکله معلومات تر لاسه کړي
- د پیسو خاصیتونه او مشخصات توضیح کړای شي.

مخکي تر دې چې د پیسو د پیدایښت په هکله اجتماعې ، اقتصادي او سیاسي پدیدې و څیړل شي، غوره ده چې په لومړی سر کي د پیسو د ماهیت او اهمیت په هکله معلومات تر لاسه کړو چې د هغوی داخلي او بهرني جوړښت نمایندګي یا استازیتوب کوي، نو په دې اساس ویلای شو چې د پیسو پیدایښت د بشر له پیدایښت سره یو ځای منځته راغلی دی او د بشر د ژوند په اوږدو کي د هغه د لاسته راوړنو او ایجادونو له کبله کولای شو ددغې اقتصادي پدېدې تاریخ تثبیت او معلوم کړو.

که څه هم په دغه خاورینه کره کي د بشر د هستوګنې تاریخ ملیاردونه کلونه له ځانه سره ولري خو د تر لاسه شویو لاسوندونو او مدارکو په بنا ویلای شو چې چې لرغون پیژاندو د حضرت عیسی له میلاد نه نژدې ۲۷۰۰۰ کاله مخکي د بابل په ښار کي د دجلې او فرات د سیندونو تر منځ چې د اوسني بغداد له ښار څخه یو سلو شل کیلومتره لري شتون لری، د پیسو د ودې او تروج اثار موندلي دي . البته دغه اثار د هغه ځای په غرونو کي له هغو مغازو ، انساني کوپړیو او داسیی نورو هغو تصاویرو څخه عبارت دې چې په دغه سیمه کي د انسانانو هستوګنه تثبتوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې ځای کې ممکن پوښتنه مطرح شي چې دغو انسانانو خپلې اړتیاوې دکوم څه په واسطه رفع کولې، نو ویل کیږی چې په دې وخت کې اقتصاد پیژندنې ابتدایې بڼه درلوده، له همدې کبله د هغوی د اړتیاؤ رفع کول د ورو او بطې بهیر شودنه کوی. نو غوره ده چې له پیل یا ابتدایې پړاو نه د بشر د اړتیاؤ وضع تر مطالعې لاندې ونیسو.

پـه لومړی سر کې په انفرادی توګه او له هغه وروسـته په ګروپي یـا ډله یز ډول په دواړو پړاونو کې د بشر د اړتیاؤ رفع کیدل د بشر د خوړو له موضوع څخه عبارت دي. په دې معنا چې په لومړۍ پړاو کې انســانانو له خپل چاپیریال او شـاوخوا څخه غذا تر لاسه کوله ، خو کله چې د دوی په شا وخوا کې د غذایې موادو لاسته راوړل ستونزمن شول، نو مجبور شول چې له یوه ځای څخه بل ځای ته مهاجرت وکړي .

د ویرې او خوف په څیر یو لړ احساسـاتو هم هغوی دې ته اړیسـتل تر څو کالوني یا ډله یــز حرکت وکړي او ژوند غوره کړي همدغه لامل دی چې د کیفیت او کمیت له مخې له بېلابېلو خوراکونو سره مخ کیدل. له دې څخه وروسته هغوی د هغو وسایلو په هکله فکر کول شروع کړل چې له دوی سره یې د خوړو په تر لاســه کولو کې مرسـته کولای شوای، همدا شان په دې مرحله کې د انســانانو په منځ کې د زورور او کمزوري انســان فکر او پرتله منځته راغله او په ورته حال کې د ترس یا ویرې ایجاد دی چې انســانان یې اړیسـتل تر څو نه یوازې د خپلو غذایې اړتیاؤ په هکله فکر وکړي بلکې د خپل ځان د ژغورنې او سرپنا په هکله هم فکر وکړي تر څو د داړونکو حیواناتو له شر څخه په امن کې پاتې شي، نو په دې توګه انســانان فکر کولو ته اړ شــول تر څو د خپلــو بېلابېلــو اړتیاؤ په هکله فکر وکړي ، همدغه لاملونه دې چې د بشر د ودې او اړتیاؤ ســبب ګرځیدلې دي او د لومړی ځل لپاره یې د خپلو اړتیاؤ رشــد او تکامل او د هغوی د لاســته راوړنې فکر ځانته جلب کړ او د خپلو اړتیاؤ د لرې کولو د وسایلو په فکر کې شول.

دا چې په هغه زمانه کې نه خو پیسو شتون درلود او نه د پیسو په اړه د کومو معلوماتو څرک لګیده، خو په دې وخت کې د لومړی ځل لپاره د پرتلې یا مقایسې کلمه منځته راغله چې د همدې کلمې له مخې یې وکړای شــول د خپلو لاســته راوړنو د ارزښت په هکله فکر وکړي. همدا شان په ورته وخت کې انسانې اړتیاؤ هغوی دې ته اړ کړل تر څو د تبادلې له روش څخه استفاده وکړي.

د همدغــو اړتیاؤ د رفع کولو له کبله انســانان دوهم پــړاو ته ننوتل چې د جنس په جنس تبادله یا Barter ســستم په کې رامنځته شــو چې دغه ډول اقتصاد د د مولده ځواکونو له مخې د طبعې اقتصاد په نامه یادیږي. د جنس په جنس تبادله رواج شــوه او دانســان د اړتیاؤ د زیاتوالې له مخې د جنس د تبادلې سستم له یو اړخیز ډول څخه دوه اړخیز ډول ته بدلون وموند یانی یوه جنس د څو جنسونو په مقابل کې ځای ونیو او د څو جنسونو په مقابل کې یې د تبادلې وړتیا تر لاسه کړه چې د تبادلې دغه ډول د تبادلې د څو اړخیز سیستم په نامه یادیږي.

د تبادلې دغه ســستم هم ملیاردونه کاله زمانې واټن له ځانه سره لرې او وروســته یې دهغو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتونزو له مخي چې په دې ســـتم کي منځته را تلې، وکړای شول چې خپل ځای جنس په جنس سیســتم ته پریږدې چې په لومړی سر کي د دغو ســتونزو ذکر کول غوره بولو چې په لاندي ډول دي:

۱. کوم شیان چې تبادله کیدل، د ویش وړتیا یې نه درلوده

۲. د اړتیا وړ توکیو لیږد او انتقال ستونزمن ؤ

۳. د ترانسپورت او حمل او نقل د وسایلو نشتوالی

۴. جوي یا اقلیمی حالات

۵. د ځینی شیانو په هکله د میل یا رجحان نشتوالی

همدغه ذکر شوي پنځه عناصر وو چې انسانان یې دې ته وادار کړل تر څو د ارزښت په هکله فکر وکړي او د غذا د لاس ته راوړلو په موخه له یوه ځای څخه بل ځای ته وکوچیږي او د همدغو مهارجرتونو له کبله انسانان له نجیبه فلزاتو سره اشنا شول، یاني (یعنی) د نجیبه فلزاتو له شتون نه وړاندي انسانانو د تبادلې په سیستم کي له هغه ارزښت نه استفاده کوله چې کمیاب او نادر وو او په سختۍ سره تر لاسه کیدل لکه د فیل غاښونه ، د زمري پینجې او داسي نور.

د انساني اړتیاؤ د زیاتوالي په پایله کي انسانانو په دوهمه مرحله کي له فلزاتو څخه د تبادلې د عامل په توګه استفاده کول پیل کړل چې له فلزاتو څخه د تبادلې د عامل په حیث د استفاده کولو په برخه کی هم د هغوی ندرت مطرح وو.

د تبادلوي سیســتم ســتونزو او په فلزاتو کي د ویشــلو او نه خرابیدلو په ځیر نورو نغښــتل شویو ارزښتونو شتون ته په کتني سره په محلاتو کي د اړتیاؤ د لری کولو په موخه د تبادلې دغه ســـتم د یوه ســهولت او اســانتیا په توګه منځته راغی، او په دې توګه نجیبه فلزاتو د تبادلې ارزښــت تر لاســه کړ او په دې توګه انسانانو ورو، ورو د خپلو اړتیاؤ درفع کولو په مقصد له پیسو څخه استفاده کول زده کړل.

د پورتنیو معلوماتو په اساس کولای شو پیسې په لاندي ډول تعریف کړو:

کوم شی چې د انسان اړتیاوي پوره کولای شي له پیسو څخه عبارت دی، په بله وینا، کوم شی چې د اړتیاؤ د رفع کولو په برخه کي د ازرښت د معیار په توګه منل شوی وي او د ارزښت ساتني وړتیا ولري له پیسو څخه عبارت دی. همدا شان د افغاني تعریف له مخي ویلای شو کوم شی چې د پیسو دندې تر سره کولای شی له پیسو څخه عبارت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تاریخ په لړ کي د پیسو وده او بشپړتیایې بهیر:

پـــه دې ځای کی بهتره ده په لومړی سر کي د تاریخ پړاو تر مطالعې او څېړني لاندي ونیســـو. کولای شو د مولده ځواکونو یا تولید د وسایلو له مخي پیسې توپیر کړو یانۍ(یعنی) که چیرته د انســـانانو اقتصادي وده د تاریخي مراحلو له مخي وڅیړو، د پنځو تاریخي پړاونو لرونکي ده چې لومړی پړاو یې د ودې او وحشت او یا لومړني کمون له مرحلې څخه جوړ شوي چې د وحشت او لومړي پړاوکې انســـانانو د پیســـو په برخه کي داسې فکر کاوه چې ګواکي د تبادلې سستم مستقر دی او د اجناسو د تبادلې په برخه کي له هغه څه نه ګټه واخیستل شي چي نادر او کم یافته وي او تر لاســـه کیدل یې نسبتاً ســـتونزمن وي او د هر چا له لوري یې د لاسته راوړني هڅو د کمیابې یا ندرت ارزښت ور بخشلی وي چې د فیل غاښونه او د زمري پنجې یې ځیني بیلګې دي چې د پیسو په توګه تري ګټه اخیستل کیدله.

دا چې د ورته توکیو تر لاسه کول یو ستونزمن عمل ده او د اصالت په صورت کي یې د انسان د لـــه منځـــه تلو یا له منځه تللو ویرې شـــتون درلود نو په پایله کی له فلزاتو څخه ګټه اخیســـتل پیل شـــول او په ورته وخت کي د حاکم او محکوم د طبقې د بروز یا منځته راتلو ســـبب شـــول او د طبقاتو تر منځ پولې او سرحدونه جوړ شـــول او له یوه ځای څخه بل ځای ته د موادو لیږد او نســـبې تبادلوي تجارت اوج ته ورســـېدو چې د فیل د غاښونو او زمري د پنجو ځای سرو او سپینو زرو ونیو او له تاریخي نقطه نظره دوهم پړاو یانې د بردګې مرحله پیل شـــوه او تر څوارلســـمي او پنځلســـمي پیړۍ پوري یې دوام وکړ. د دولت اداري سیتستم را منځته شو ، پاچایان هم د سرو او ســـپینو د را ټولولو په هڅو کي شـــول تر څو له هغوی څخه سکې جوړې کړي او د اجناسو د رانیولو په برخه کي د پیسو په توګه تري ګټه واخلی .

د تاریخي پړاونو له مخې دغلامانو پاڅون د خاوندانو په وړاندې پنځلسمې پیړۍ په وروستیو کې پیل او او په پایله کې د غلامی ســـتم د ماتې لامل شـــول چې په ځای یې دربیم تاریخي پړاو چې د فیوډالیزم له پړاو څخه عبارت دی چې تر شپاړسمې او اولسمې پیړۍ ، حتی په هند او چین او اسیا په براعظمونو کي د اتلسمې پیړۍ تر اخري پورو دوام وکړ.

په دې پیړۍ کي د پیسو د پیدا کیدلو په برخه کي پاچاهانو د سرو او سپینو زرو له سکو څخه کار اخیســـته. د اوسپنیزو پیسو سیستم چې بیلابیل ډولونه یې مطالعه کولای شو له هغه وروسته به یې د ډولونو په برخه کي معلوامات تر لاسه شي چې د اوسپنیزو پیسو دغه سستم په نړۍ کي تر نولســـمي پیړۍ پوري دوام درلود. د دغه سیســـتم محور له سرو او سپینو زرو څخه جوړ شوي دی، دغه دوه فلزات تر نولســـمی پیړۍ پوري بدلون مومي. د سرو او سپینو زرو ګډ مشخصات په لاندي ډول دی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. دواړه یې نادر یا لږ پیداکېدونکي دي

۲. دواړه یې د زنګ وهلو خاصیت نلري

۳. دواړه یې په کوچنیو پاڼو او ټوټو باندي د وزن او اررزښت له بايللو پرته ویشل کیدی شي

۴. دواړه یې په اسانۍ سره لیږدول کیدی شی

۵. دواړه یې د زینت او ښکلا لپاره کارول کیدی شی

۶. دواړه فلزات د ذاتي ارزښت لرونکي دی

نن ورځ هم د پورته خصوصیاتو لرونکي پیسې د غوره خاصیت لرونکو پیسو په ډول پیژندل کیږي.

د پیسو خصوصیات : پیسې هم د نور ټولو اقتصادي پدېدو په څیر یوه مهمه اقتصادې پدېده ده چې د نورو اقتصادي واقعاتو او مفاهمو په څیر د اقتصاد په داخلي او خارجي ساحاتو کي د خپل اهمیت لرونکي دي. د دې لپاره چې دپیسو د ماهیت او مفهوم په هکله لاښه معلومات تر لاسه کړو، غوره ده چې د پیسو له خصوصیاتو سره پیژندګلوي پیدا کړو. دا چې دغې موخې ته ورسیږو، اړ یو چې د پیسو داخلي او بهرني جوړښت درک کړو

د پیسو د خصوصیاتو له درک کولو سره موږ د پیسو دندو ته هم نژدې کیږو ، د پیسو د دندو پیژندل له موږ سره مرسته کوي تر څو په ټولنه کي د هغوی له اقتصادي تاثیراتو سره په تړاو اقتصادي او غیر اقتصادي متاع تشخیص کړای شو او د هیواد اقتصادي وضع په غوره توګه درک او تحلیل کړای شو.

پیسې اوه ډوله خاصیتونه لري چې له هر یوه څخه یې په ځانګړي توګه یادونه کیږي خو په دې ځای کي غوره ده لومړي هغه ډلبندي کړو او له هغه وروستهورباندي بحث وکړو.

۱. د تبادلې خاصیت

۲. د شیانو د ارزښت د معیار خاصیت

۳. په پراخه توګه د منلو وړتیا

۴. د ویشلو وړتیا

۵. په اسانه توګه د لیږد او انتقال وړتیا

۶. د تداوم خاصیت یا د اوږدې مودې لپاره د ساتلو خاصیت

۷. د ارزښت د ساتلو خاصیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. تبادله: که چیرته د خپل شتون له نقطه نظره وڅیړو، لیدل کیږی چې تبادله خورا اوږده سابقه لري ځکه تبادلې د طبیعي اقتصاد په سستم کې هم شتون درلودلای دی خو وروسته یې د مولده ځواکونو د ودې له کبله په بیلابیلو ډولونو وده کړي، تر څو د پخوالي مرحلې ته ورسیږي. خو په دې ځای کي پوښتنه مطرح کیږی چې د کومو عواملو له مخې د جنس په مورد کي تبادله منځته راغله؟ د پوښتني د ځواب کولو لپاره غوره ده چې د اقتصادي او غیر اقتصادي امتعو په هکله د تبادلې د اساسې علت په لټه کي شو چې کولای شو په دې اړه دوه مطلبونه مطالعه کړو.

لومړی دا چې وده د بشر له اړتیاؤ څخه دی او د محدودیتونو رفع کول یې له وسایلویا اسبابو څخه شمیرل کیږي ، په دوهم قدم کي امتعه یا شیان اقتصادي موثریت او معقولیت لري چې د همدغه اقتصادي موثریت او معقولیت په پایله کي ارزښت منځته راوړل کیږي چې ارزښت پخپله جنس ته د تبادلې ځواک ور بښي او لیدلي مو دي چې تبادله د تاریخ په اوږدو کي د اقتصادي امتعې په منځ کي موجوده وه او یو جنس په بل جنس باندي تبادله شویدی.

د اقتصادي امتعې تبادله داسي تعریف کوو ، هر شی چې د انسان اړتیا رفع کولای شي او په ورته حالت کي د تبادلې وړتیا لري له امتعې څخه عبارت دی ، نوپه دې اساس که چیرته په جنس کي د تبادلې پړاو مطالعه کړو، د بېلابېلو ډولونو لرونکي دي او په پای کي لیدل کیږي چې د تبادلې په برخه کي د اجناسو ځای پیسو نیولی دی یانې پیسو پخپله د تبادلې حیثیت ترلاسه کړي دي.

نو د تبادلې له نقطه نظره پیسې داسي تعریف کوو چې پیسې له هغو شیانو څخه عبارت دی چې د تبادلې د ځواک لرونکي وي .

پیسې هغه امتعه ده چې د توکو مشترک خاصیتونه په ځان کي را نغاړي یانې له یوه پلوه توکې ورباندي اخستل کیدی شي او له بله پلوه په توکو باندي پیسې تر لاسه کیدی شي. پیسې یو لیکل شوی سند دی چې د پیسو د تبادلوي ارزښت نماینده ګي کوي

لکه: «ددی سند لرونکی ته وعده ورکری چه دغوښتنی په وخت کی. . . . . ورکړی» بناءً دې پایلې ته رسیږو چې پیسې د تبادلې خاصیت لري.

۲. پیسې د توکو د ارزښت معیار دي : د پیسو دوهم خاصیت د پیسو له دندو سره تړاو لري چې دوهم مهم خاصیت ګڼل کیږي. په پیسو کي دغه خاصیت داسي څرګندولای شو چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو لومړنی خاصیت تبادله ده نو له هغه مخکي پکار دی چې په پیسو کي یو معیار یا قیاسي مفهوم نغښــتی وي چې دغه قیاس او معیار پخپله د پیســو په واســطه ټاکل کیږي او د قیمت په بڼه انعکاس مومي. نو په دې توګه پوهیږو چې په ټولو شیانو او امتعه کي نغښتل شوي ارزښتونه د پیســو په واســطه ټاکل کیږي. ځنګه چې په پیسو کي هم ارزښت اخیستل شوي دي ارزښت په خپله د انســان له کار څخه عبارت دی نو په پیســو کي هم کار د تر سره کولو وړتیا شــته چې د پیسو دنشر په صورت کی هغه ته اشاره کیږي.

لــه پورتنیو توضیحاتــو څخه دا پایله جوتیږي چې د ټولو اقتصادي او غیر اقتصادي شــیانو او امتعې ارزښــت د پیســو په واســطه تعین کیدی شي او د ارزښــت د ټاکلو لپاره یوازنی معیار ګڼل کیږی.

۳. په پراخه کچه د پیســو د منل کیدلو خاصیت: پیســې د یوې ټولني د اړتیاؤ د لري کیدلو په موخــه نشر کیږي چې په واســطه یې د ټولني وګړي کولای شي خپلــې اړتیاوي پوره کاندي، نو په دې توګه اړینه ده چې پیســې یو اعتبارې ارزښــت ولري . له اعتباري ارزښت څخه زموږ موخه دا ده چې په یوه ټاکلي جغرافیوي قلمرو کی د چلند وړتیا ولري او د هغې سیمي ټول کسان یې د پیسو په توګه و پیژني . دا خاصیت هغه مهال تحقق مومي چې دولت د یوه ښه حاکمیت لرونکی وي او هغه مهال دې خاصیت ته رسیږو چې پیسې د اسمي ارزښت لرونکي وي او دغه مطلب د یوه هیواد د تادیاتو له بیلانس سره اړیکه لري. په هره اندازه چې د پیسو اسمي یا خارجې ارزښت زیــات وي پــه هماغه اندازه یې په ټولنه کي د حاکمیت ســاحه پراخه وي او په هره اندازه چې د پیسو خارجې ارزښت کم وي په هماغه تناسب یې په ټولنه کي د حاکمیت ساحه کمزوري وي چې په دې حالت ښې پیسې د بدو یا بیکاره پیسو په واسطه له منځه وړل کیږي چې د بانکي سیاستونو په واسطه یې مخه نیول کیدی شي تر څو زموږ ښې پیسې له منځه ولاړې نشي.

۴. د پیســو د وېشــل کېدلو یــا میده کېدلــو خاصیت : په لویــو او کوچنیو ارزښــتونو باندي د ارزښتونود نه ویشل کیدلو خاصیت د تبادلې د طبیعي سیستم په برخه کي لویې ستونزي ایجادولې شي چې په پایله کي یې طبیعې اقتصاد په پولي اقتصاد باندي بدل شــو او د جنس په ځای پیســې منځته راغلې چې له کبله یې کولای شــو کوچني او ســتر ارزښتونه و پیرو، ځکه پیسې په لویو او کوچنیو ارزښــتونو باندي د ویشــل کیدلو خاصیت لري یانۍ(یعني) په میده پیســو باندي ویشل کیدی شي چې د خپلو اړتیاؤ په صورت کي تري ګټه واخلو.

۵. د لیږ دیا انتقال د خاصیت لرل: لکه چې ولیدل شول په طبیعې اقتصاد کي له یوه ځای څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

بل ځای ته د ارزښــتونو لیږدول یا انتقال د دغه اقتصاد لویه ســتونزه جوړوله او جوي وضعې خو دغه ستونزي لا پسي پیچلی کولي ، نو په دې اساس انسان د یوه ارزښت د منځته راوړلو په فکر کي شو تر څو د هغه د لیږد یا انتقال په برخه کي له ستونزو څخه خلاصون ومومي چې په دې توګه په لومړی سر کي پیســې د تبادلې او ارزښــت د معیار په صفت ومنلې شوې او له هغه وروسته د هغوی د ارزښــت ســاتلو موضوع مطرح شوه، دا چې سره او سپین زر له یوه لاس څخه بل لاس ته او یا د راکړي ورکړي له کبله توږل کیږي او خپل ارزښــت له لاســه ورکوي نو انسان دې ته اړ شو تر څو ددغې ســتونزي څخه دمخنیوی په موخه دراکړې ورکړې له کم ځای ناســتې وســیلې څخه اســتفاده وکړي له دغو قیمتي فلزاتو څخه د ګتې په ځای ګټه اخیســتل پیل له کوم ځای ناستي کاغذ څخه کړي او د هغوی د ارزښت ساتلو هڅو ته دوام ورکړي.

۶. د پیسو د دوام خاصیت: د پیسو له تداوم څخه زموږ موخه د پیسو هغه خاصیت دی چې په لنډ وخت کي له منځه ولاړي نشي او تر اوږدې مودې پوري په چلند کي پاتې شي او د انسانانو د اړتیاؤ د لري کولو وړتیا ولري. د پورتني خاصیت د روښانه کولو په موخه غوره ده چې په اقتصاد او ټولنه کي د پیســو د ارزښــت د لوړوالي اوښکته والي په اړه بحث وکړو. ځکه کله چې د خارجې اســعارو په مقابل کي دپیســو ارزښت لوړ وي نو په ګړندۍ توګه له منځه نشي تللای او تر اوږدې مودې پوري دوام کوي . په دې ځای کي زموږ مطلب دا دی چې که چیرته زموږ صادرات دوارداتو پــه پرتله زیات وي ، په دې صورت کي زیات خارجې اســعار هیواد تــه داخلیږی چې د ټولني د اقتصادي رشــد او ودې لامل ګرځي ا و د هیواد په داخل کي د تولیداتو ســطحه لوړیږی. په دې حال کي د توکو او امتعې په برخه کی اسمي ارزښت په ټیټه سطحه کي ټاکل کیږي یانۍ(یعنی) پــه لیږو پیســو زیاتې اړتیاوي پوره کیدلای شي، بناءً پیسي ژر لــه منځه نه ځي او د اوږدې مودې لپاره په چلند کي پاتې کیږي . په ورته شرایطو کي د پیســو دغه خاصیت د پیســو له نشر سره هم تړاو لري په دې معنا کله چې د نشر په حال کی له غوره کاغذ څخه کار واخیستل شي نو پیسې د ډیر وخت لپاره دوام کوي .

۷. د پیســو د ارزښت ساتلو خاصیت: دغه خاصیت د پیسو له مهمو خاصیتونو څخه ګڼل کیږي، دغه خاصیت د پیسو د تبادلې خاصیت ته د څلور نورو خاصیتونو د ور بښلو وړتیا ورکوي چې د پیسو د دندو د بحث په صورت کي به ورته اشاره وشي.

د پورتني خاصیت د شنني او تحلیل په موخه غوره ده چې د پیسو د ارزښت په برخه کي هم مطالعه وکړو تر څو د پیســو د ارزښــت ساتلو خاصیت په ښــه توګه درک کړایشو. پیسې د اسمي او حقیقې ارزښــت تر څنګ د یو لړ نورو خواصو لرونکي هم دي ا و دپیســو حقیقي ارزښــت د دې څرګندونه کوي چې د توکو او امتعې په مقابل کی ځای نیسي چې په کومه اندازه د پیسو د جذب قوه غښــتلي ده چې کولای شو د حقیقې عاید تر عنوان لاندي یې مطالعه کړو. کله چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زیاتو پیسو باندي لیږ توکی واخستلای شو، په دې حال کي ویل کیږي چې زموږ د پیسو حقیقې ارزښت ټیټ یا ښکته دی. نو په دی اساس نتیجه تر لاسه کوو چې پخپله د پیسو دجذب قوه د دې څرګندونه کوي چې د جنس تر څنګ   په ورته حال کي د قرضو او قیمتي اسنادو په مقابل کي د پرداخت وړ دي او ویلای شو هر شی چې د پرداخت یا تادیې وړتیا لري، د حفظ او ساتني د خاصیت لرونکي دي ځکه تادیه او پرداخت هم د ارزښت په مقابل کي منځته راځي.

دلومړي څپرکي دمطالبولنډیز:

د دې څپرکی لنډیز په دې کي نغښتی چې د تمدن په لمړیو کي بشر خپلې اړتیاوي څنګه رفع کولې شي او په دې برخه کي یې له کومي وسیلې څخه استفاده کوله، د تبادلې له مخي د هغوی لپاره په کوم تعریف قایل شول او توکی او امتعه یې د ارزښت له مخي څنګه له یو بل څخه تفکیک کوله، چې په دې برخه کي مو له تاریخي پړاو څخه یادونه وکړه او پیسو د پیدایښت، مفهوم او ماهیت په هکله مو کافي معلومات تر لاسه کړل.

د پیسو د منځته راتلو په برخه کی باید وویل شي چې د پیسو خاصیتونه خورا مهم او اساسي رول او نقش لري چې شمیر یې اوو خاصیتونو ته رسیږي چې له دغې لړۍ څخه یو یې هم د تبادلې وړتیا ده چې له کبله یې انسان خپلو اړتیاو ته ځواب ویلای شي ، همدا شان   که د روشونو له مخي فکر وشي غوره ده چې یو معیار هم شتون ولري او په مختلفو ځایونو کي یی استعمال کړای شو. پکار دی چې پیسې له یوه ځانګړي اعتباري خاصیت څخه برخمني وي او دغه ارزښت وکړای شی په مختلفو ځایونو کي خپل موقف وساتلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لومړۍ څپرکي پوښتنې :

۱ .پیسې تعریف کړئ؟

۲ .د پیسو تاریخچه په لنډه توګه تشریح کړئ؟

۳ .د تاریخ له کوم پړاو څخه را پدېخوا د پیسو له اصطلاح سره اشنا شوي یو؟

۴ .پیسې د کومو خاصیتونو لرونکي دي؟

۵ .د پیسو له خواصو څخه موخه څه شی ده؟

۶ .د پیسو کوم خاصیت موږ ته د پیسو دندي تشریح کوي نوم یې واخلی؟

۷ .د پیسو له ګڼو خصوصیاتو څخه موخه څه شی ده؟

۸ .د تبادلې مشکلات له کومو څیزونو څخه عبارت دي؟

۹ .کوم عوامل وه چې انسان ته یې د فلزاتو د پیژندګلوي وړتیا ورکړه؟

۱۰ . هغه سند چې پیسو ته یې د تبادلې وړتیا ور ښلي ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

د پیسو سیستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل

ټولیزه موخه:
د دې څپرکې عمومی موخه د پیسو دسیستم له پیژندلو څخه عبارت دی

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کي له محصیلینو نه تمه کیږي چې:

۱- د پولي سیستم په برخه کي معلومات ولري

۲- په بیلابیلو هیوادونو کي د پیسو د سیستم په اړه معلومات تر لاسه کړي.

۳- د پیسو دندې و پیژني.

د پیسو سیستمونه او د پیسو د (خپرولو) اصل

د فلزاتو له کشف او د هغوی د خصوصیاتو له درک سره نه یوازي دا چې تکنالوژی ته د بشر لاس رسی شونی شو، بلکي د مبادلې یوه غوره سیستم ته یې هم د لاسرسی زمینه برابره کړه. په لومړی سر کي د اوسـپنې، برونزو، سرو او سـپینو زرو په څیر فلزات په زیاته اندازه استعمالیدل خو د هغوی د غوره خواصو د غښتلی موقف له مخې سره او سپین زر تر ډیره ځایه د خلکو په لاس کی پاتي کیدل.

د پخواني تمدن پیســو زیاتره د وســایلو بڼه درلو ده چې کولای یې شــوای کار تري واخیستل شی لکه چاقو، تبر، غوری، گلدان ، د ماهې نیولو چنگک ، سیم او داسي نور. دغه ټول وسایل له اوسپني، برونزو، او مسو څخه جوړ شوي وو. له دغو اوسپنیزو توکیو څخه د گټې اخستلو په موخه د هغوی اصلي شکل پولی ارزشت نه درلود. په دې وخت کي پیسې یوازي هغوتوکو ته ویل کیدې چې د استعمال او گټې اخستلو وړتیا یې درلوده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو لړ شواهد شته چې په بنسټ یې سره زر لومړني فلز ګڼل کیږي چې د بشر له خوا تر اســتعمال لاندي نیول شــوی دی. د مثال په توګه: ویل کیږي چې د مسیح تر میلاد ۵۰۰۰ کاله وړاندي له سرو زرو څخه د ګاڼو او سینګار په دود استفاده کیدله .په ورته توګه سپین زر هم د سرو زرو په څیر له ډیرې پخوا زمانې راهسي د خلکو د ګټې وړ ګرځیدلي دي.

په پخواني مصر کی د اوږدې مودې لپاره داسی تصور کیده چې ګواکي سپین زر له سرو زرو څخه زیات ارزښــت لري خو له میلاد څخه ۱۰۰۰ کاله پخوا ســپینو زرو د خپل زیاتوالي او پریمانۍ له کبله په مصر کي خپل دغه موقف له لاسه ورکړ . د هسپانیا له معادنو څخه د نقــرې زیات اســتخراج و زیاته عرضه او د مصر بازارونــو ته د هغې زیات ورود هغه لاملونو وو چې د سپینو زرو د ارزښت د کموالي دلیل ګڼل کیږي.
ویل کیږي چې لومړنی جوړه شــوي ســکه ممکن له میلاد څخــه ۷۰۰ کاله وړاندي منځته راغلي وي چې د سرو او سپینو زرو مرکبه سکه وه.

د پیســو مورخین عقیده لري چې کاغذې پیســې د لومړی ځل لپاره په اتلســمه پیړۍ کي د پیســو د لیږد په ســتونزه باندي د غلبې موندلو په موخه ترویج شــوي . له اتمې څخه تر اولســمي پیړۍ پوري له لنډو مودې (وخت) پرته کاغذي پیســې د چین د امپراطور او مغلي امپراطوري په واسطه د چنګیز له کوشایې هیواد نه وروسته په زیاته اندازه انکشاف وموند. د یادې شــوي دورې په اوایلو کي په اروپا کي د پرداخت لپاره له یو ډول چرمي پیسو څخه استفاده کیدله، نو په دې اساس ویلای شو چې د پیسو سیستم د بیلابیلو ډولونو لرونکــی دی چــې هر یو یې په جلا جلا توګه په خپــل وخت تشریح کیږي تر څو په ډاګه شي چې له فلز څخه پیل بیا تر کاغذه پوري د پیسو رشد او تکامل کوم پړاونه طی کړیدي.

پیسې یو دولتي سند دی چې په بشري ټولنه کي دوه اصله لري چې د دولت له لوري نــشر کیږي. د پیســو د نشر په ترڅ کي مرکــزي بانک دنده لري تر څو په اړوند هیواد کي د پیسو د نشر کیدلو حجم د هغوی له پشتوانې سره په متناسبه توګه تر سره شي. پشتیوانه په یوه هیواد کي د خالص اجتماعې تولید استازي توب کوي چې وروسته اجتماعې تولید د یــوه تولیــدي واحد په عدد کي ضرب کیږي چې ملي عاید ته مو رســوي ،او له هغه څخه وروسته ملي عاید د طلا په ډول ټاکل کیږي او ورته مقدار طلا د ضمانت په توګه د پیسو نړیوال وجهې صندوق یا international moneytary fund “IMF” ته ورکول کیږي او له هغه وورسته د پیسو نشر کیدل ترسره کیږي.

د دې لپاره چې دپولي سیستم په هکله کافي معلومت ولرو، په لومړی سر کي طبقه بندي کیږي او وروسته د هر سیستم په هکله معلومات ورکول کیږي چې په لاندي ډول دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. دوه فلزي سيستم

۲. يو فلزي سيستم پولی

۳. دپيسو مخلوط سيستم

۴. د پيسو د بانکنوټ سيستم

۱- دوه فلزي سيستم يا (Double Standard)

د پيسـو دغه سيستم د سروزرو او سپينو زروپه څير دوه فلزات له ځانه سره لري او د تبادلې د وسيلې په توګه تري ګټه اخيستل کيږي. په دې سيستم کي طلا او نقره په مساويانه انداز ضرب شـوي وي او دواړه يې په شـيانو او خدمتونو باندي د تبادلې يا بدلولو وړتيا لري . د تبادلې لپاره د ورته ډول مسکوکاتو وزن د صرافانو له لوري ټاکل کيده خو د صرافانو له لوري د دا ډول سکو وړانـدي کولـو و نه کړای شـول تر اوړدې مـودې پوري د تبادله کونکو اعتماد تر لاسـه کړي ، همدغه لامل ؤ چې دغه چاره او د سکو د تضمين مسؤليت د دولت په غاړه ولويده. همدا شان د دواړو فلزاتو تر منځ د کومي ځانګړي اړيکي د نه شـتون له کبله دې سيسـتم ونکړای شوای د اوږدې مودې لپاره خپل موقف او مقام وساتي او د يو لړ مهمو ستونزو د ايجاد لامل وګرځيده تر څـو پـه ۱۸۴۸ ام کال کي د صنعتي انقلاب له رامنځته کيدلو سره صنعت پراختيا وکړه او په زياته انداز سرب له سـپينو زرو سره يو ځای اسـتخراج شـول او په دې توګه د نقرې او طلا د ارزښت تر منځ يو معقول تناسب تامين شو.

لومـړني هيـواد چې په دې مورد کی يې اقدامات وکړل د فرانسي هيواد دی. په دې هيواد کي د سپينو او سرو زرو د سکو تناسب داسي تعريف شو چې بايد يوه سکه د ۵۱۲،۱۵ په مقابل کي تبادله شي ، دغه پيښـه د تبادلې د انکشـاف لامل شوه او د تبادلې پروسي ته يې چټکتيا ور وبښله خو په نورو هيوادونوکی د ورته تبادلې د لوړوالي له کبله بيا هم يو لړ سـتونزي منځته راتلې چې دغه ستونزه د Thomas Grasham په نامه په ۱۵۷۹ ام کال کي توضيح شوه او له همدې کبله دغه قانون د (ګريشم) د قانون په نامه يادېږي . (د ګريشم قانون د دې څرګندونه کوي چې ښې پيسـې هميشه د بدو پيسو په واسطه خرابيږی او يا له منځه وړل کيږي) د ورته قانون د سيستم چلند په دې ډول دی چې : که چيرته په فرانسـه کي تثبيت شـوي تناسـب د معيار په ډول قبول کړو، ورته تناسب انګلستان ته هم خپريږی . په انګلستان کي د طلا يوه سکه د ۱۶ نقره يې سکو په مقابل کي بدليږی چې دا آمر د دې لامل کيږي چې له انګلسـتان څخه دنقرې واحدونه بيرته فرانسـې ته وليږدول شي او په پايله کي يې د طلا ارزښـت زياتيږي. که چيرته ورته ډول تبادله دوام وکړي، په پايله کي يې د نقرې د تبادلې تناسب خپل ځای سرو زرو ته پريږدی او د پيسو د يوه فلز سيستم رواج مومي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د پیسو یو فلزي یعني طلایې سیستم یا (Monometalism)

له یوې مودې وروسته یو لړ ستونزي منځته راځي چې د وخت د صنعت او بانکداري د تکامل په برخه کې د جدي بدلونونو لامل ګرځي. ورته سیستم یعني د طلایې پیسو د سیستم پرمختګ د نقرې د زیاتې عرضې او ندرت د امحا له کبله ندی ، بلکې د ځانګړیو صنعتې بدلونونو له امله ده . صنعتي انقلاب په ترڅ کې چې په اروپا کې د اقتصادي او اجتماعي بدلونونو لامل وګرځیده، د سربو فلز ته سـخته اړتیا را منځته کړه، په ورته حال کې د سریو د ا سـتخراج خصوصیات داسې دي چې له نقرې سره یو ځای تولید او اسـتخراج کیږي. دغه پیښـه د دې لامل شوه چې د سرپو زیاتوالې په خپل سري توګه د سـپینو زرو زیاتوالي ته لاره هواره کړه او دغه فلز د یوه نادر یا لیږ موندل کیدونکي فلز په توګه خپل حیثیت له لاسـه ورکړ . له بله لوري د بانکنوټ ایجاد او منځته راتګ او دغه ډول پیسو ته د خلکو د اړتیاؤ زیاتوالي د دې لامل شو چې د سپینو زرو سکي ورو ، ورو خپل خپل موقف له لاسـه ورکړي . په دې توګه د سرو زرو سـکي د پیسو په توګه او له هغه وروسته د پیسو د پشتواني په توګه ومنل شوي چې دغه بدلونونه د لومړي ځل لپاره په اروپا کې را منځته شـو خو په نوره نړۍ کې لا د پیسـو هماغه نقره یې سیستم دوام درلود چې د هند په نیمه قاره او د هغې په شاوخوا کې تر ډیره وخت د ګټې اخستلو وړ بلل کیده .

باید و ویل شـی چې د لومړي ځل لپاره په ۱۸۱۶ ام کال کې په انګلسـتان، وروسته په فرانسه اوله هغه وروسته په امریکا کې دغه سیستم ومنل شو.

۳-د دوو فلزاتو مخلوط سیستم : په دې سیستم کې دوه ډوله پولی حرکتونه مشاهده کولای شو.

الف: په مسکوکاتو کې د یوه قیمتي مخلوط استعمال

ب: هغه پولي سیستم چې له طلا یا نقرې څخه یې د پشتواني په توګه کار شوي وي.

د دغو سیسـتمونو هر یو یې په یوه مشـخص تناسـب سره دبیا پیرلو مخلوط (ګډ) سیستم بلل کیږي.

د بانکنوټ پولی سیسـتم منځته راتګ په فلزي پولي سیسـتم کې یو لړ سـتونزي په ډاګه کړي . لومړنۍ بیلګه یې له یوه ځای څخه بل ځای ته د فلزاتو د لیږد را لیږد سـتونزه ده چې خلک یې د بانکنوټ دسیستم منځته راوړلو ته تشویق کړل.

۴-د بانکنوټ سیسـتم: د بانکنوټ سیستم د بشر له سـترو اختراعاتو څخه ګڼل کیږي. د اقتصاد دعلـم زیاتره پوهانو د بانکنوټ تعریف داسې وړاندې کړی دی: بانکنوټ له هغه اعتباري سـند څخه عبارت دی چې د دولتونو له لوري د توکو د تبادلې په موخه د اصولو له مخې نشر شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغــذ د لومــړی ځل لپاره په دوهمه میلادي پیړۍ کي په چین کي اختراع شــو خو په اروپا کی له پیړیو وروســته د خلکو لاس ته ورســیده خو کاغذ ته ورته د پیســو د یو ډول پدېدي د کاغذ له اختراع څخه ډیر وړاندي رواج درلود. په ابتدایي ټولنو کي له مخصوصو پوستکو څخه د پیسو په ډول کار اخیســتل کیده، په اروپا کي به له پوســتکي څخه یوه ټوټه جلا کیدله او د ټول پوستکي د ځاینده په توګه به تري کار اخیســتل کیده. په یونان او روم کي له میلاد څخه وړاندي کاغذې پیســو رواج درلودچې د اوســنیو کاغذي پیســو مخترعینو هم له دغه اصل څخه په استفادي سره کاغذې پیسې منځته راوړیدي.

د پیسو مورخین عقیده لري چې کاغذي پیسې د لومړی ځل لپاره په اتمه میلادي پیړۍ کي د فلزاتو د لیږد را لیږد په ســتونزه باندي د غلبه موندلو په موخه منځته راغلي . له اتمي پیړۍ څخه د اولسمي پیړۍ تر نیمایي پوري د چین د امپراطور او له هغه وروسته د مغلو له لوري کاغذي پیسو ته زیات انتشار ورکړل شو.

که چیرته د پیسو د نشر د اصل په باره کي بحث وکړو ، پایله تر لاسه کیږي په مختلفو هیوادونو کي اړوند اصول متفاوته بڼه لري ،بناءً په بیلابیلو هیوداونو کي د پیسو نشر کیدل د دوو اصولو له مخي مطالعه کولای شو.

الف: د ټولني د اړتیاؤ اصل

ب: د بانکي اصولو له مخي د پیسو د نشر اصل

الــف- د ټولنــي د اړتیاؤ اصل: دا د بانکنوټ د نشر له هغه اصل څخه عبارت دی چې پیســې د ټولني داړتیاو د منبع او اساس په توګه پیژني . دغه اصل د لومړی ځل لپاره په فرانسه کي منځته راغي ، په دې وخت کي د فرانسي بانکونه په دې باوري شــول، چې په کار نه ده د پیســو د نشر لپاره د هغوی پشتوانه ضروري و ګڼل شي ځکه دغه پیښه ممکن د دې لامل شي چې د اقتصادي او ټولنیز رشد لپاره دلازیمي لګښتونو اړین کیدل را منځته کړي پداسي حال کي چې د پشتیوانې په توګه پولي اصل د انګلستان له لوري تایید شو. دغې پیښې دا مفکوره ایجاد کړه چې پیسې باید په هغه اندزه نشر شي چې له خپلي پشــتوانې سره متناسبي وي تر څو له انفلاسیوني شرایطو څخه مخنیوي وشي ځکه د پیسو د انتشار په ترڅ کي د کنترول نه شتون انفلاسیون ته لاره هواروي .

له همدې کبله په لومړی پړاو کي د(Dufrance) په نامه د فرانسې د مرکزي بانک له لوري پیســې نشر شــوي او په دوهم پړاو کي د پشتوانې له اصل څخه استفاده وشوه او په دې توګه په هغه ځای کي د پیســو ۷۵٪ او وروســته ۲۵٪ پشتوانه قانوني اعلان شوه . له بله لوري د انګلستان دولت ۱۰۰٪ پشتیوانه وړاندي کړه له همدې کبله په ۱۸۸۴ ام کال کي د پیل یا (Plat)   د طرحه شــوي قانون د طرفدارانو له لوری د ســخت فشــار له کبله د پیل قانون تصویب شو. د دې قانون

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطابق هر هیواد اړ دی چې د ځواکمني پشتواني د درلودلو په ترڅ کي پیسې نشر کړي. دغه قانون د۱۸۸۴ ام کال د جنوري په میاشت کي د انګلستان د بهرنیو چارو د وزیر (رابرټ پیل) په نوښت د هغه هیواد مجلس ته وړاندي او تصویب شو چې تر اوسه پوري د هغه په نامه یادیږي خو کومي پیښي چې له هغه وروسته منځته راغلي د یادشوي قانون نیمګړتیاوي یې په ګوته کړي او د انګلستان دولت په ناچاره توګه له دې اصل څخه پشا شو. سره لدې چې د پشتواني دغه اصل د پیسو دمحوري اصل په توګه منل شوي خو له دغه اصل څخه د تیښتي یا پشا کیدلو دوه عوامل خورا موثر ول.

۱. صنعتي انقلاب او لدې انقلاب څخه د ګټې اخیستنی په موخه د لګښتونو زیاتوالی
۲. د فرانسي او انګلستان تر منځ د جنګ پیل کیدل.

۱. د پیسو دنشر بانکي اصل: د پیسو د بانکي اصل په برخه کي یادونه کیږي، هغه هیوادونه چې په مرکزي بانکونو کي یو مقدار طلا د تضمین په توګه ږدي او له هغه وروسته د پیسو په نشر باندي پیل کوي. د طلا دغه مقدمه په هیواد کي د اقتصادي فعالیتونو نماینده ګي هم کوي چې د ناخالص اجتماعي تولید په نامه یادیږي. له دغو اقتصادي فعالیتونو څخه وروسته depreciation یا فرسایشات، مزد او معاشات وضع کیږي چې په پایله کی یې خالص اجتماعې تولید پاتي کېږي چې د مقدرا او میچې له مخی یې دولت پیسې نشر کوي. دا چې مرکزي بانک د ورته بهیر د کنترول دنده په غاړه لري نو له همدي امله د بانکي اصل په نامه یادېږي .

د پیسو دندې :
د دې لپاره چې د پیسو دندې په غوره توګه درک کړو ،غوره ده چې پیسې د هغوی د دندو له نقطه نظره تعریف کړو: هغه وسیله چې د تبادلې او یا اقتصادی ارزښت د سنجش په توګه استعمالیږي د پیسو په نامه یادیږي.

د پیسو له دغه پورتني تعریف څخه په ډاګه کیږي چې پیسې لاندي دندې تر سره کوي:

۱. د تبادلې د دندې په توګه د پیسو اهمیت:
۲. د سنجش او ارزښت معیار
۳. د پرداخت وسیله
۴. د زخیره کولو وړتیا.

۱. د تبادلې د دندې په توګه د پیسو اهمیت:
په تبادله کی شته ستونزو ته په کتني سره د پیسو دغه دنده په توکو او خدمتونو کي څرګندیږي. تبادله په خپل ذات کي څو ډولونه لري چې دتوکو مستقیمه تبادله یا مبادله له

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو څخه پرته تر سره کیږي او غیرمستقیمه هغه یې دتوکي په مقابل کي دتوکي تبادلې ته ویل کیږي خو د توکو ارزښت د پیسو په واسطه سنجول کیږي. په خالصه تبادله کي پیسې د ارزښت د سنجولو د معیار په توګه نه واردیږي بلکي په خالصه تبادله کي چې کومه ستونزه منځته راځي دا ده چې د تبادلې لپاره ارایه کیږي.

فعلاً په پرمختللیو اقتصادونو کي خالصه تبادله لږ تر سترګو کیږي خو غیر مستقیمه تبادله متداول حالت لري البته لدې کبله چې په غیر مستقیمه تبادله کي د توکو ارزښت د پیسو په واسطه سنجول کیږي.

کله چې له پیسو څخه د توکو د تبادلې د وسیلې په توګه کار اخیستل کیږی، تبادله په دوو ډولونو ویشل کیږي، په لومړی سر کي توکي په پیسو باندی بدلیږی او له هغه وروسته پیسې په نورو توکو باندي بدلیژي. د توکو پیر او پلور په تبادلوي اقتصادکي د مستقیمې تبادلې د ځای ناستي حیثیت لري. کوم شخص چې تر خپلې اړتیا زیاتې پیسې مبادله کړي نو بیا هم پیسې په توکیو(اشیاو) باندي مبادله کوي، که هغه وغواړي اخستل شوي توکي په پیسو باندي مبادله کړي، اصلاً شیان د خپل خرید له قیمت سره تبادله کیږي او دغه خرید د اړتیا وړ نورو شیانو د لاسته راوړلو لپاره کارول کیږي. پیسې په خپل دغه نقش کي د تولید عواملو ، شیانو او خدمتونو تحرک ته چټکتیا ورکوي او اقتصادي رشد ګړندی کوي.

۲- د ارزښت د معیار په توګه د پیسو دنده:

د ارزښت د معیار په توګه کولای شو پیسې په هر معیار باندي اندازه ګیري او مقایسه کړو. له پیسو څخه د اقتصادي ارزښتونو د مقایسې په توګه استفاده کیږي. لکه له متر څخه چې د اوږدوالي او له کیلو ګرام څخه د وزن د اندازه ګیري په برخه کي استفاده کیږي. په تبادله کي دنورو توکو د لاسته راوړلو لپاره د توکو ظرفیت د مصرف اقتصادي ارزښت دی. دغه ارزښتونه په اقتصاد کی د قیمت په واسطه بیانیږي. د ارزښت د معیار په حیث له پیسو څخه د ګټې اخستلو په واسطه د مختلفو توکیو تر منځ اړیکه مشخص کیږي.

د اندازه ګیري د ټولو معیارونو په خلاف د اقتصادي ارزښتونو د اندازه ګیري دغه معیار یعني پیسې د نیمګړتیاؤ لرونکي دي، د مثال په توګه که چیرته د اوږدوالی معیار په نظر کي ونیسو، د یوه متر اندازه په ټولو ځایونو کي سره ورته او ثابته ده، په داسي حال کي چې پیسې همیشه له قیمتونو سره اړیکه لري او قیمتونه تل نوساني حالت لري او اندازه ګیریي یې ثابته نه پاتې کیږي. د معیار په مقدرا کي دغه عدم ثبات د دې لامل ګرځي چې پیسې په بشپړه توګه نشي کولای د اقتصادي ارزښت د معیار په صفت خپله دنده اجرا کړي.

۳- د پرداختونو دمعیار په توګه د پیسو دنده:

د پرداختونو د معیار په توګه د پیسو اقتصادي نقش د توکو او خدمتونو د مبادلی د وسیلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په توګه د پیسو له دندي سره نږدې اړیکي لري. نه یوازي شیان او خدمتونه د پیسو په مقابل کی مبادله کیږي بلکي د تعهد په مقابل کي د پیسو پرداخت په راتلونکی کي رد او بدل کیږي. کله چې یو کس توکي اوخدمتونه پیري، په راتلونکي کي د توکو اوخدمتونو په مقابل کي پلورونکي ته د توکو او خدمتونو پولي ارزښت واپس یا ادا کوي. د نویو اقتصادي ټولنو د خواصو له ډلې څخه د افرادو له لوري افرادو ته د معینو قرضونو ورکول تر ټولو ځرګند خصوصیت دي. بانکي حسابونه، د شرکت د قرضدارانو حســاب، د خصوصي او دولتي برخو د قرضې اوراق او ټول قرضونه له تعهد او ژمني سره سپارل کیږي. ټول دغه ډول قروض د پیسو په واسطه بیان او تعریف شي.

نه یوازي دا چې پیســې په خپل واقیعت کي د ارزښــت د معیار په توګه د نیمګړتیاؤ لرونکي دي ، بلکي د پرداخت د معیار په صفت هم بشــپړتیا نلري. دغه نیمګړتیا د دې لامل ګرځي چې قرض اخیستونکي او قرض ورکوونکي ته ډېرې ستونزي را مخ ته کړي ، دمثال په توګه: که نن ورځ له یوه نفر څخه ۵۰۰ افغانۍ قرض کړو او ژمنه وکړو چې پنځه کاله وروسته به دغه قرضه بیرته ادا کوو، د قرضو د بیرته ورکولو لپاره د هغه ژمنه ثابته پاتي کیږي. که چیرته د پیسو درانیولو قدرت زیات کړی وي، قرض ورکوونکي په غیر عادلانه توګه سود مند کیږي، که چیرته د پیسو د اخیستلو قدرت کم شوی وي ، تادیه کوونکی په غیر عادلانه توګه د اخیستلو کم قدرت قرضدار ته ورکوي چې دغه پیښه په واقیعت کي د پیسو یو ډول نیمګړتیا په ډاګه کوي.

یو شــمیر اقتصاد پوهان وړاندیز کوي چې د پرداخت د معیار په صفت پیســې باید د زیات انحطــاف لرونکــي وي. کــه چیرته دغــه وړاندیز و منــل شي ، قرضدار ته بایــده دې چې قرض ورکوونکــي تــه د قرض ورکولو په ترڅ کي د رانیولو هغه قدرت اداکړي چې د قرض اخیســتلو په وخت کي یې تر ي تر لاسه کړی وو ، که څه هم پیسو خپلې فزیکي بڼې ته تغیر ورکړی وي.

۴- د رانیولو د قدرت د وسیلې په توګه د پیسو دنده:

کله چې پیســې د مبادلاتو د تر سره کولو په توګه کارول کیږي، هغه عمل چې پیســې یې تر سره کوي په دوو برخو ویشل شوی دی.

الف: په لومړی سر کي یو شی په پیسو اخیستل کیږي او له هغه وروسته تر لاسه شوي پیسې په نورو شــیانو او خدمتونو کي ضرب کیږي یانې(یعنی) رانیول شــوی توکي پلورل کیږي او له درکه یې په تر لاســه شــویو پیسو باندي نور شیان اخســتل کیږي نو ځکه خو ویلای شو چې د پیسو په واســطه مبادله په حقیقت کي له جنس په جنس تبادلې څخه عبارت دي. دغه معنا سمدلاســه استهلاکي توکي په بر کي نه نیسي.

ب: په تبادله کي ځنډ را منځته کیدی شي په دې معنا چې پیســې د خپلې خوښــې تر وخت پوري ســاتلي شي یا د پیســو په واسطه هغه توکي رانیولای شــو چې ژر د خرابیدلو خاصیت نلري ، نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیسو دغه حالت په حقیقت کي د پیسو د اخستلو د قدرت اجرا کیدل ګڼل کیږي.

۵- په بانکنوټ باندي د طلا د تبادلې معیار یا (Gold Specie Standard)

الف: په طلایې مســکوکاتو باندي بدلیدونکی بانکنوټ : دا ســټنډرډ د دې څرګندونه کوي چې په چلند کي اچول شــوي بانکنوټونه په مستقیمه توګه په طلایې مسکوکاتو باندي د بدلیدلو وړتیا یا اعتبار لري. دغه ســټنډرد تر ډیره وخته د اعتباري اســنادو لپاره یې په بازار کي زمینه مســاعده کړي وه، خو د اعتباري قوي د نزول له کبله یانی(یعنی) له یوه لوري د طلا ساتلو ته د دولتونو د علاقمندي لرل او له بله لوري بانکونه په طلایې سکو باندي د بدلون په ترڅ کي د بانکنوټونو د ښتنانو له هجوم سره مخ کیږي چې په پایله کي یی د بانکونو طلایې زیرمي په ګړندۍ توګه کمیږي او ضربې ســتونزي را منځته کوي . له همدي کبله دغه ســتندرد خپل اهمیت او ګټورتوب له لاسه ورکړی او د یوه نوي سټنډرډ د منځته راتلو لپاره یې پلمه جوړه کړه تر څو په اقتصاد کي یو نوی حرکت را منځته شي.

ب: د طلا په میله باندي بدلیدونکي بانکنوټ **(Standard Dilution Gold)**

تر دغه پولي سټنډرډ لاندي موږ په عمومی توګه له پخواني سټنډرډ څخه د وتلو بهیر مطالعه کو. لاندي جمله دې تکمیل شي.

دا ســټنډرد د دي ښــودنه کوي چې د بانکونو د طلایې زیرمو له کموالی څخه د مخنیوي په موخه چې د پخوانی معیار له سترو نیمګړتیاؤ څخه شمیرل کیدې ، په هغه و ویشل شي تر څو له بانکونو څخه د بانکنوټونو د بدلېدو په واسطه طلا تر لاسه کړی.

هغه شمعه دان چې زیاتره له اووه کیلوګرامه طلا درلوده مخنیوی وکړ.

دغه ستندرد تر یوه وخته خپل کار تر سره کړیدی خو په دې نه دی توانېدلی چې د بانکونو د طلا د زیرمو له کموالي څخه مخنیوی وکړي.

ج-د سرو زرو اسعاري معیار یا (Gold Exchange Standard)

دغه ستنډرډ له دې کبله ظهور موندلی چې د بانکنوټ پخواني ستنډرډ په طلایې میلو باندي د بدلیدلــو لــه کبله د طلایې زخایــرو د کموالي د مخنیوي توان نه درلود نــو له همدې کبله دغه ستنډرډ له داسي حرکاتو سره منځته راغي چې له کبله یې یو ډول پیسې په نورو هغو پیسو باندي بدلیدلای شــوای چې په طلاباندي د بدلیدلو وړتیا لري. دغه سیستم په حقیقت کي په هندوستان کي د نقرې د پولي سیستم اقتباس ګڼل کیږي.

د-دطلایې اسعارو پولي سیستم، یا سیستم پولی طلا اسعاری

له دوهم نړیوال جنګ نه وروســته نړی د ســترو مالي نهادونو د ایجاد شاهده ده او له همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیتې ځخه وروســته یې د لومړی ځل لپاره واحد پولي سیســتم تر لاسه کړ چې د نورو عواملو له کبله یې دوام ونکړ. د دوهمي نړیوالې جګړي فاتح هیوادونو له لومړی نړیوال جنګ نه ورسته د ایجاد شــویو شرایطو دمخنیوي په موخه تصمیم ونیو تر څو مهار کوونکي تدابیر پکار واچوي ، له همدې کبله د ۱۹۴۵ ام کال د ډســمبر د میاشــتي په ۲۷ امه نیټه د نړې ۲۹ هیوادونه د امریکا په (بریټن ووډز) کي سره کیناستل او له اوږدې مناقشې وروسته د امریکا له لوري د (وایټ) او د انګلســتان له لوري د (د کنیز) طرحې ومنل شــوي چې په پایله کي یې د پیسو د نړیوال وجهې صندوق یا I. M. F او I. B. R. D یا نړیوال بانک په څیر دوه ستر نړیوال سازمانونه تاسیس شول.

په دغه کانفرانس کي تر ټولو مهم ټکی دا و چې د لومړی ځل لپاره د پیســو د واحد نړیوال سیســتم په پښــو و دریده ، د دې سیستم اصلي میکانیزم دا و چې د امریکا ملګرو هیوادونو ژمنه وکــړه تــر څو د ۵۳ ډالرو په مقابل کي یو Once اونــس طلا پرداخت کړي. دا په دې مانا(معنا) ده چې د نړۍ د طلایې زیرمو د کموالي د مخنیوي په موخه اســعار یا طلایې میلې چې په خپله په سرو زرو باندي د بدلیدلو وړتیالري، د پیســو د پشــتوانې په توګه قبول شي. په زړه پوري ټکي پکي دا دې چې د ژمني په وخت کي امریکا یوازي د اتلس ملیارده ډالرو لپاره پشتوانه درلوده خو دغــه هیــواد د ۸۳ ملیارده ډالرو په نشر کولو لاس پوري کړ او په دې توګه یې د امریکا اقتصادي، سیاسي او ټولنیز سیاست له نړۍ سره مستولي کړ.

د اقتصاد په قاموســونو کي دغــه حرکت د ډالري ډیپلومونو په نوم تثبیت شــویدی، له هغه وروســته پــه ۱۹۷۰ ام کال کــي د امریکا متحدو ایالاتو د ۱۵ ملیارده ډالــرو په مقابل کي چې په سرزرو باندي بدلیدلای شــوای، ۱۰۰ ملیارده نور ډالر نشر او بازار ته عرضه کړل چې په دې توګه په طلا باندي دبدلېدونکی یوه ډالر په مقابل کي یې ۷ ډالره نشر کړل.

اروپایې ټولني چې فرانسه یې په سر کي وه د جنرال (دوکول) په مشري له دغه سیستم څخه د وتلــو هــلي ځلي پیل کړي له همدې کبله په ۱۹۷۱ ام کال کــي یې په سرو زرو باندي د زیرمه شویو ډالرو د تبدیلې غوښتنه طرحه او په همدې کال یې امریکا ته وړاندې کړه . امریکا د نړیوالي ژمني مطابق ورته چارې د تر سره کولو له درکه د طلایې زیرمو له ســخت کمي سره مخ شــوه له همــدې کبله په ۱۹۷۳ ام کال کې دولت د ریچارډ زیکســن په مــشري خپله نړیواله ژمنه بیرته واخیسته او په دې توګه د بریټن وډز پولي سیستم له ماتي سره مخ شو.

د دویم څپرکي دمطالبو لنډیز :

د دې څپرکــي له مطالعې وروســته و پوهېدو چې کومو عواملو د پولي سیســتمونو منځته راتلو تــه لاره هــواره کړه او د فلزاتو پیژندنې په اقتصادي برخــو کی یې کوم بدلونونه را منځته کړل . همداشــان و پوهیــدو هغه بانکنوټونه چې نن ورځ زموږ پــه جیبونو کي دي، له لومړني حالت څخه یې څه ډول رشد او تکامل وکړ، په لومړی سر کي یې څه ډول فزیکی جوړښت درلود او هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ســتونزي چې د فلزاتو له کشــف نه وړاندي د تبادلې په ســاحه کي موجودې وې د کوم اقتصادې میکانیز م په برکت له منځه ولاړې او له فلز څخه بانکنوټ یا کاغذي پیسو ته د تبدیلی په برخه کي کوم اساسي رول لري.

همدا شان د دې څېرکي په اوږدو کي له فزیکي لحاظه له پیسو او له همدې لارې په ټولنه کی دهغوی له مقدرا سره اشنا شوو.

په یوه ټولنه کي پیسې د دوو اصولو له مخي نشر کیږي چې یو یې د ټولني د اړتیاؤ له رفع کولو څخــه عبــارت دی او بل یې بانکي اصل دی چې دغه اصل د یوه تضمین له مخي دپیســو د نشر اجازه ورکولای شي. کله چې پیسې د خلکو خدمت ته وړاندي کیږي ، ځانګړي دندې تر سره کوي چــې دغــه دنــدې د ټولني اړتیاؤ ته د ځواب ویلو تر څنګ په ورته حال کي د خپل ارزښــت له مخي د معیار ټاکل او تثبیت هم ټاکل کیږي او هم د طلا په مقابل کي خپل ارزښت ټاکي چې په کوم مقدار طلا باندي بدلیدی شي.

پوښتني:

۱.پــه پخــوا وختونو کي د کوم علــت له کبله له آلاتو او فلزي اوزارو څخه د پیســو په توګه ګټه اخستل کېده؟

۲.له ۸ پیړۍ څخه تر ۱۷ پیړۍ پوري په کومو هیوادونو کي کاغذې پیسې مروجې وی؟

۳.پولي سیستم په څو دستو ویشل شویدی، هر یو یې واضیح کړئ؟

۴.د بانکنوټ د نشر د اصل ، د پشــتیوانې د اســاس او ټولنی د اړوند اړتیاؤ په برخه کي معلومات ورکړئ؟

۵.د پشتوانې له اصل څخه د تېښتې په برخه کي کوم عوامل موثر ول چې په انګلستان کې ترسره شول، نوم یې واخلی او واضیح یې کړئ؟

۶.پیسې کومي دندې تر سره کوي په لنډه توګه یې تشریح کړئ؟

۷.کوم ستندرد وه چې د نړیوالو سازمانونو د منځته راتګ لامل شو او کومو هیوادونو په دې برخه کی مهم رول درلود؟

۸.د پولي ستندردونو په برخه کي څه معلومات لری واضیح یې کړئ؟

۹.پولي سیستمونه واضیح کړئ؟

۱۰.پولي سیستمونه له یو بل سره مقایسه کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم څپرکی

د پیسو ویش او د هغوی ارزښت

تولیزه موخه:
د تکنالوژي له مخي د پیسو ویش او د پیسو د ارزش تثبیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې به محصلین وکړای شي چې:

۱. له تکنالوژي څخه د استفادې کولو ګټې او زیانونه په ګوته کړي.

۲. د انټرنیټ او کمپیوتر له لارې د پیسو ډولونه مطالعه کړې.

۳. د پیسو وېش توضیح کړي.

۴. د پیسو د رشد او تکامل مراحل تشرېح کړي.

کاغذي پیسې :

کاغذ د لومړی ځل لپاره په دوهمه میلادې پیړۍ کي په چین کي اختراع شو خو په اروپا کي د پیړیو له تیریدلو وروسته د خلکو لاس ته ورسیدو. ویل کیږي چې د کاغذي پیسو په څیر پدیدې د کاغذ له اختراع څخه ډیر وړاندي رواج درلود. د اروپا په ابتدایي ټولنو کې له پوستکي څخه د ارزښت د نماینده په توګه کاراخیستل کیده. په ورته توګه له کاغذي پیسو څخه ګټه اخیستل تر میلاد د مخه په یونانیانو او روسانو کي دود و. په آتن کي مسي سکو رواج درلود چې تر فلزي سکو یې زیات ارزښت درلود، چین د کاغذ د مخترع په توګه د لومړی ځل لپاره لدې پدېدې څخه ګټه واخیسته. په دې برخه کي پولي مورخین عقیده لري چې کاغذي پیسې د لومړی ځل لپاره په اتمه میلادي پیړۍ کي د فلزي پیسو د حمل او نقل په ستونزه باندي د برې موندلو په موخه را منځته شوي چې له اتمې پیړۍ څخه بیا تر نولسمي پیړۍ پوري له لنډو زماني فواصلو څخه پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

د چينايې امپراطوريو او وروســته د مغلو له لوري منځته راغلی دي چې د چنګيز له لشــکر کشي سره يې زيات انتشــار وموند. د دې دورې په لومړيو کی په اروپا کي د لګښــتونو د پرداخت لپاره له يو ډول چرم څخه د بېلابېلو احکامو په توګه کار کول رواج شول.

د کاغذي پيسو سيستم په خپل وخت کې د سترو اختراعاتو له ډلې څخه ګڼل کېده ، آن تر دې چې په تبادلوي اقتصاد کې يې يو نوی حرکت را منځته کړ. د دې سيســتم ميکانيزم خورا ســاده و چې تر اوسه پوري په هماغه ډول په حرکت کي دی.

دا چې د څه لپاره دغه سيستم ايجاد شو، په دې اړه د دووټکيو يادونه کوو:

الف: د طلا دذخايرو د کموالي مخنيوی او د هغه اهميت.

ب: د لګښت صعودي سير او دهغه له کبله زياتو پيسو ته د ټولني د اړتيا زياتوالی.

په دې توګه بشر د خپلو اړتياؤ د لرې کولو په موخه کاغذي پيسې ايجاد کړي. دغه پيسې په سرو زرو بانــدي د بدلولو وړتيا نلري بلکي پخپله پخپل ذات کي سره تبادله کيدلای شي . نن ورځ د نړۍ ټولې پيسې دا خاصيت لری .

که تاسو د خپل جيب پيسې وګوری د نوټ په سر باندي ليکل شوي جمله داسي ده چې:
«ددی سند لرونکی ته وعده ورکوی چه دغوشتنی په وخت کي .شل افغانۍ ورکړی»

دا جمله دا معنا لري د شــلو افغانيو نوټ يوازي په خپل ذات کي د تبادلې وړتيا لري او له اســمي ارزښــت سره په تړاو په نورو توکو باندي د تبادله کولو وړتيا نلري. په دې توګه که چيرته بانکنوټ لرونکی وغواړي په لاس کي شــته پيســې بانک ته يوسي او تبادله يې کړي هغه يوازي دومره کولای شي هماغه نوټ بيرته تر لاسه کړي.

د الکترونيکي پيسو منځته راتګ

د کاغذې پيسو د منځته راتلو په بهير کي وليدل شول چې يو لړ عواملو په مستقيمه توګه دې ته زمينه برابروله چې کاغذې پيسې منځته راشي، د الکترونيکي پيسو د منځته راتلو په برخه کي هم يوه مهم دليل ته اشــاره کولای شــو چې له صنعتي انقلاب څخه عبارت دی او تر ټولو مهمه موضوع يې د ســوداګرۍ له نړيوالتوب څخه عبارت دی چې په ترڅ کي يې له بانکي حســابې تيروتنــو څخه د مخنيوي او اقتصادي مثمريت په موخه الکترونيکي پيســې له لاندی ډولونو سره منځته راغلې:

۱. د قــرض ورکولــو کارت يــا Debit card: بدهــې کارت اعتباري کارت ته ورتــه کارت دی چې مشــتريانو ته د توکو د پير په وخت کي د هغوی له بانکي حســاب څخه په مســتقيمه توګه د الکترونيکي اســانتيا په مته د توکو د قيمت د ادا کولو وړتيا ورکوي. بدهې کارتونه په هغو ټولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځایونو کي د استفادې وړ دې چې تاجران په خپل حساب کي کریډیټ کارتونه قبلوي. نن ورځ د نغدو پیسو په پرتله له دې روش څخه زیاته استفاده کیږي د مثال په توګه کله چې تاسو له کوم پلورنځي څخه شیان اخلی ، خپل بدهي کارت یا ډیبټ کارت د ماشین په واسطه مطالعه کوئ او خپل کارت د بانک د حساب په مرکز کي داخلوئ او بټن کیکاږئ، په دې صورت کي فوراً ستاسو له حساب څخه خریداري شوي مبالغ کمیږي.

۲. د ارزښــت د ذخیــرې کارتونه: دغه کارتونه د قرض ورکولــو او اعتبار له کارتونو سره ورته دي، یوازینی توپیر په کي دا دې چې د ارزښــت د زیرمه کولو کارتونه د ثابتو اســمي مبالغو د مقدار لرونکي دي .

د ارزښــت د زیرمه کولو په عادي کارتونو کي خریدارې مبالغ له وړاندې د ډالر په ډول مشــخص شوي وي چې لګوونکی (مصرف کوونکي) یې په راتلونکی کي په لګښت رسوي.

د ارزښــت د زیرمه کولو په کارتونو کي تر ټولو مجرب هغه هوشــیار یا شــارټ کارت دی چې د کمپیوټري جیب په توګه کولای شي د اړتیا په وخت کي د خپل بانک له بانکي حساب څخه لازیم رقم مصرف کړي.

هوشــیار کارتونه کولای شي د شــخصي کمپیوتر یا ځآنګړیو تلفونونو له لاري معاملات تر سره کړي. په دې وروستیو کي د ارزښت د زیرمه کولو داسي کارتونه هم معمول شوي دې چې له هیواد نه بهر د کمپیوتر د پروګرام له لاري په استرلیا، کانادا، چین، کالمبیا، دنمارک، فرانسه، ایتالیا، پرتکال، سنګاپور، هسپانیا، تایوان، انګلستان کي هم اړوند معاملات تر سره کړي.

له اړوند پروګرامونو څخه یو یې په لندن کي د موندکس شرکت له لوري ایجاد شــو چې خپل ازمایش یې د ۱۹۹۵ ام کال د انګلســتان د دروین په ســیمه کي پیل کړ. نه یوازي دا چې موندکس هوشیار کارتونه د مصرف کوونکي او پرچون پلور تر منځ د وجه د لیږد یا انتقال اسانتیا برابروي، بلکي دلګوونکی(مصرف کوونکو) او بانکونو ترمنځ هم ورته سهولت مهیا کوي.

۳. نغدې الکترونیکي پیســې: نغدې الکترونیکي پیســې د الکترونیکي پیســو یو ډول دی چې په انترنیټ کی د توکو او خدمتونو د اســتعمال لپــاره کارول کیږي. یو پیرودونکی کولای شي په هغو بانکونو کي چې له انټرنیټ سره وصل دي، د حســاب په پرانســتلو سره الکترونیکي پیســو ته لاره پیــدا کړي او هغه خپل ځان یا خپل حســاب ته انتقال کړي. که چیرته یو مشــتري له الکترونیکي پیسوسره د کوم شي د اخیستلو پریکړه وکړي او له هغو پلورنځیو سره اړیکه ونیسي چې له انترنیټ سره وصل وي او په مشخصه توګه د خریداري کلمه انتخاب کړي ، په پایله کي الکترونیکي پیسې په اتومات ډول د هغه شــخص له کمپیوتر څخه د ســوداګر او هټۍ وال کمپیوتر ته لیږدول کیږي او ســوداګر کولای شي انتقال شــوي وجه د اجناسو له انتقال نه مخکي د مشتري له بانکي حساب څخه تر لاسه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلومړي ځل لپاره نغدې الکترونيکي پيسي د هالنډ په يوه شرکت کي تر استفادې لاندي ونيول شوی او د ۱۹۹۵ ام کال د اکتوبر په مياشت کي يې اعلان وکړ چې ياد شوي شرکت کولای شی شخصې کمپيوترونو ته نغدې الکترونيکي پيسې واستوي.

۴. الکترونيکي چکونه: دا چکونه د انټرنيټ استفاده کوونکو ته اجازه ورکوي چې د خپل حساب صورت په مستقيمه توګه د کاغذې چک له استولو پرته پرداخت کړي. په دې صورت کي چک په خپل شخصي کمپيوتر کي ليکل کيږي او بل کس ته استول کيږي چې په خپل نوبت سره بانکي حساب ته استول کيږي. که تر لاسه کوونکی بانک اعلان کړي چې الکترونيکي چکونه درست يا صحيح دي په دې حال کي د استوونکي له بانکي حساب څخه يو مبلغ د تر لا سه کوونکي حساب ته استول کيږي.

بانکداران په دې عقيده دې د الکترونيکي چکونو لګښت د کاغذې چکونو په پرتله ۳/۱ ځله اقتصادي دي. دغې فايدې ته چې په پايله کي يې د لګښتونو کموالی ترلاسه کيږي د زياتو شرکتونو له لوری ترجيح ورکول کيږي.

الکترونيکي معاملات او په سوداګرۍ کې د هغوی ګټې:

د دې لپآره چې د الکروتونيک په مفهوم باندي و پوهيږو ، غوره ده لـه تخينک څخه د استفادې په تړاو د تجارت مطالعه وکړو. په ۱۹ مه پيړۍ کي کولای شو له تخنيک سره په تړاو د تجارت ارزيابي وکړو چې په دې پړاو کي په بشپړه توګه د بيل شکل لرونکی دي. دغه خصلت کولای شو د توليد د ماهيت له مخې په ښه توګه مطالعه کړو ځکه په اقتصاد کي له توليد څخه موخه د ګټې لاسته راوړل دي . د دې موخې لپاره په تجارت کي لـه پرمختللې تخنيک څخه استفاده کيږي تر څو په خورا کم لګښت سره زيات مفاد تر لاسه شي او په ورته وخت کي د وخت لـه ضايع کيدلو څخه مخنيوی وشي. د تجارت په ډګر کي د معاملاتو لپاره له کمپيوتر او انټرنيټ څخه استفاده کول لاندې ګټې لري.

۱- امنيت: د اچې له لومړي سر نه د بشر په تاريخ کي د پيسو ليږد را ليږد تر ټولو مهمه ستونزه جوړوي چې امنيتې وضع ا وداسي نوری ستونزی له ځانه سره درلودی چې د تخنيک او علمي پيشرفت له کبله د پيسو د انتقال يا ليږد اسانتيا مساعده شوه چې تر ټولو مهمه وسيله يې له کمپيوتر او انټرنيټ څخه عبارت دي.

۲- سرعت: په دې برخه کې زموږ موخه په ګړندۍ توګه د تجارتي معاملاتو تر سره کولو څخه عبارت دي ځکه په خورا کم وخت کې له انترنيټ خځه د استفادې له کبله زيات تجارتي معاملات تر سره کيدی شي چې د تجارت دغه ډول نن ورځ نړيوال شکل غوره کړيدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- آســانتیا او سادګي: کولای شــو دغه ډول ګټې د ورځني تجارت په ساحه کې مطالعه کړو یانې (یعني) له کمپیوتر، انټرنیټ او پرمختللو وســایلو څخه ګټې اخیســتلو په لړ کې په کم وخت کي شــیان او توکی و لیږدولای شــو او په آسانۍ سره د هغوی معادل قیمتونه تادیه کړو. د ځو کسانو په ځای کولای شــو د یوه ماشــین په واســطه زیات کار په موثره اندازه تر سره کړي چې دا پخپله د ســادګۍ او اســانتیا څرګندوونکي ده. د یوه بټن په کیکاږلو سره د نړۍ په هر ګوټ کي خپل مورد نظر توکي تر لاسه کړو.

۴- کم لګښت: د اجناسو د تبادلې په برخه کي د کمپیوتر او انټرنیت له تخنیک څخه د استفاده کولو په ترڅ کي یوازې برق په مصرف رســیږي نور کوم جنسي او پولي مخارج نه واقع کیږي، نوپه دې اســاس د جنس او پیســو د ارزښــت په برخه کي کوم تغیر نه واقع کیږي او نه کوم کاغذ مصرفیږي او نه یې د لیږد لپاره کومو لګښتونو ته اړتیا لیدله کیږي ، په ورته توګه د وخت له ضایع کیدلو څخه مخنیوی هم د یادوني وړ ګڼل کیږي.

۱. د انســاني تیروتنو کموالی: له ورته سیســتم څخه یوه موخه په پولي محاسباتو کي د تیروتنو له کموالي څخه عبارت ده چې د معاملاتي جنس په برخه کي د هغه معین ادرس او مدرک ټاکي چې د سرګردانۍ لامل نه ګرځي ، نو په دې اساس له کمپیوتر او تخنیک څخه د ګټې اخیستنی په لړ کې د راکړې ورکړې په ټول بهیر کي کومه خطا یا تیر وتنه نه واقع کیږي حتی که چیرته کومه غلطې واقع هم شي په خورا لنډ وخت کي موندل کیدی شي.

۲. د مدیریــت غــوراوی یا موثریت : د مدیریت له بهبود څخــه موخه دا ده چې له کمپیوتر او انټرنیټ څخه د اســتفادې کولو په ترڅ کي کولای شــو یو غوره مدیریت منځته راوړو او د تخطې په ترڅ کي له لنډ ځنډ نه وروسته مسؤل مدیر ته اطلاع ورکړه شي . له دغه تخنیک څخه د ګټې اخیســتلو په لړ کی د شایســته ســالاري اصل مراعات کیږي او یوه ســالمه او شفافه رهبري منځته راځي.

۳. لــه پیرودونکــو سره غوره اړیکي : لــه کمپیوتر او انټرنیټ څخه د ګټې اخیســتلو په لړ کی کولای شــو له مشتریانو یا پیرودونکو سره غوره متقابلې اړیکي قایمې کړو. داچې د ورته وسایلو د استعمال په درشل کی کارونه په ګړندۍ توګه تر سره کېږي، نو ددې لپاره کافي وخت موندل کېږي تر څو ورته اړیکې وســاتلای شــو چــې د ورته اقتصادي اړیکو په ترڅ کــې دمفاد زیاتوالی تحقق مومي.

د پیسو ارزښت :

د دې لپاره چې د پیسو په ارزښت باندی بحث وکړو ښه به وي تر یوه ځایه پخپله د ارزښت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

باره کي خبري وکړو او وروسته د هغو عواملو په اړه بحث او څېړنه وکړو چې د پیسو په مفهوم کي نغښتل شوی دي.

پوهیژو چې په یوه جنس کي د رانیولو د قدرت شتون د ارزښت څرگندونه کوي. د ارزښت د لرلو په ترڅ کي یو جنس د تبادلې وړتیا تر لاسه کوي . څنگه چې امتعه پخپله د اقتصادي خواصو لرونکې ده یانې(یعنی) پخپله په یوه بل جنس باندي د بدلولو وړتیا لري، او د انسان ځیني اړتیاوي پوره کولای شي ، نو ســوال مطرح کیږي چې په پیســو کې دغه خواص موندل کیږي او کنه؟، په ځواب کی ویلای شــو چې له کوم قید او شرط پرته په پیســو کي دغه ډول خاصیت شتون لري او په واسطه یې توکي اخیستل کېدی شي، نو په دې اساس په لومړی سر کې ویلای شو چې پیسې په خپل ذات کي یو ډول شی او د ارزښت لرونکې دي.

د پیسو د ارزښت تثبیت او د هغې د عمل کرد ډول د پولی سیاستونو له مهمو مسایلو څخه گڼل کیږي او کولای شو ارزښت یې د پیسو د داخلي او خارجې ارزښت له مخي تر مطالعې لاندي ونیســو. په بیلابیلو حالاتو کي د پیســو ارزښــت بیاهم متنوعه یا نامساوي دي چې موږ یې د هر یوه په برخه کي لږ ډیر بحث کوو، خو د مقدار او عرضې له مخي د پیسو دوه ډوله ارزښتونه تر مطالعې لاندي نیول کیږي چې په لاندي ډول دي: دپیسو داخلی ارزښت او د پیسو بهرنی ارزښت چې په خپل نوبت سره دغه ارزښتونه په نورو ارزښتونو باندي ویشي:

۱. د پیسو اسمي ارزښت

۲. د پیسو حقیقي ارزښت

۳. د پیسو ذاتي ارزښت

۴. د پیسو اعتباري ارزښت

۵. د پیسو داخلي ارزښت

۶. د پیسو بهرنی ارزښت

۱. د پیســو اســمي ارزښت: دا له هغه ارزښت څخه عبارت دی چې د پیسو د نوم بیانوونکي دی لکه ۱۰-۲۰-۳۰ افغانۍ چې د طلا د مقدار څرگندونه کوي او پیسو ته د مقابل جنس په وړاندي د تبادلې وړتیا یا ځواک ورکوي.

۲. د پیســو حقیقي ارزښت: دا له هغه ارزښــت څخه عبارت دی چې د پیسو د جذب د قدرت څرگندونه کوي یانې(یعنی) په هره اندازه چې د جنس په مقابل کی د پیسو د جذب قدرت زیات وي، په هماغه اندازه د لوړ حقیقې ارزښت لرونکي دي چې د پیسو د دغه حقیقي ارزښت کموالی او زیاتوالي د یوه هېواد د تادیاتو په بیلانس پوري اړه لري. د یوه هېواد د تادیاتو له بیلانس څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقصد د هغه هیواد د صادراتو او وارداتو مطالعه ده او په هره اندازه چې د یوه هیواد واردات زیات وي په هماغه اندازه يې د شیانو او خدمتونو په مقابل کې د پیسو د جذب قدرت زیات وي.

۳. د پیســو ذاتي ارزښــت: د اله هغه ارزښت څخه عبارت دی چې له پیسو څخه د انکار په ترڅ کې هم خپل ســاتل کیدی شــی چې دغه پیښه د ذاتي ارزښت څرګندونه کوي او په توکو باندي د تبادلې وړتیا لري.

۴. د پیســو اعتباري ارزښت : اعتباري ارزښت له هغه ارزښت څخه عبارت دي چې پیسې يې د یوې معیني ســاحې په حدودو کې لري. دغه حقیقت د دولت د شــتون نمایندګي کوي چې د اړتیا په ترڅ کې د نورو هیوادونو په اسعارو باندي هم تبادله کیدی شي.

۵. داخلی ارزښت : د پیسو داخلي ارزښت کولای شو له دوو لوریو تر مطالعې لاندي ونیسو.

الف: د عرضه شویو پیسو مجموعه
ب: دتوکو مجموعی مقدار.

د ورته ارزښت د تثبیت په برخه کي مجبوریو د ټولو توکو د مقدار په مقابل کي د ټولو پیسو مقدار وضع کړو او له هغه څخه د پیســو د ارزښــت څرنګوالی اســتخراج کړو. دا پیښه په ډاګه کوي چې د پیســو د داخلي ارز شــت د تثبیت په برخه کي یوازي د پیســو مجموعي مقدار نشي کولای موږ ته قناعت راکړي ، ځکه دا د توکو د مجموعي مقدار څرنګوالی دی چې د پیسو د ټول ټال مقدار په وړاندي د خپل ځان ارزښت جوړوي

ټول ټال قاعده دا ده چې د پیسو ارزښت له قیمت سره معکوساً متناسب دي یانې(یعنې) که چیرته د پیسو ارزښت زیاتوالی ومومي، قیمتونه کښته کیږي او بر عکس که چیرته د پیسو ارزښت نزول وکړي ، د توکو قیمتونه لوړوالی مومي.

کــه چیرتــه ټــول ټال مقدار په m د دوران سرعت په v د قیمتونو ســطحه پــه p او د توکو مقدار په t سره قبول کړو، په دې ترڅ کي د قیمتونو د نرخ یا ســطح ســاده فورمول تر لاسه کولای شــو، پداسې ډول چې m.v=pt و پیژنو چې m له p.t/v سره مســاوي کیږي . که چیرته و غواړو چې د قیمتونو د نرخ فورمول تر لاسه کړو، کولای شو له یاد شوي فورمول څخه يې په ساده توګه اســتخراج کړو چې له p=m.v/t څخه عبارت دی، دغه فورمول په حقیقت کي د پیســو دتیوري د اغاز فورمول دی چې وروسته په مفصله توګه وربانديې بحث کوو.

۶. د پیسو خارجې ارززښت: دغه ارزښت د داخلي ارزښت په خلاف دی چې پشتیوانه پکې مدنظر نه نیوله کېږي خو د پیســو د خارجي ارزښــت په برخه کې پشــتیوانه مدنظر نیول کېږي. په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب هر ډول پیســې له خپله ځانه طلایې ارزښت لري چې د پولې سیاست په اصطلاح کي ورته (اسمي ارزښت) ویل کیږي .

د پیســو اســمي ارزښــت له هغه اندازه سرو زرو څخه عبارت دی چې یو هیواد یې د خپلې اقتصادي ودتیا او ځواک له مخي د پیســو په نړیوال وجهې صندوق یا I. M. F کي ثبت کوي.. د پسو طلایې تعریف په لاندي ډول دي.

د پیســو طلایې تعریف له هغه مقدرا طلا څخه عبارت دی چې په I. M. F کی ثبت شــوي وي. په پورته بحث کي و ویل شول چې هر هیواد د خپلو اقتصادي سیاستونو او ځواک له مخي د خپلو پیسو ارزښت د ځانګړو موخو د لاسته راوړلو په موخه د طلا د مقدار په واسطه تثبیت کوي.

د نــړۍ تر ټولو ارزښــتمني پیســې ډالر دي یانې(یعنــې) چې د یوه واحد طلایــې تعریف یې ۰،۸۸۸۶۷۱ ګرام سره زر دي چې د افغاني پیســو پــه مقابل کي د ۰،۰۰۰۲۲۲ ګرامه طلایې تعریف لرونکي دي.

د تادیاتو بیلانس هم د پیســو د خارجې ارزښــت په برخه کي قوي تاثیرات لري. که چیرته د تادیاتو بیلانس مثبت شــکل ولري ، دا معنا پیاده کوی چې هیواد ته زیاته طلا او بهرنی اســعار د ننه شویدي او د هغوی په واسطه دپیسو داخلي ارزښت تقویه شویدی او بر عکس دهغې دا معنا ورکوی چې ګواکي له هیواد نه په زیاته پیمانه سره زر او باندني اســعار وتلی دي او یا کیدی شي دغه حالت پآنګي اچوني ته د زمینې برابریدلو په معنا واخیستله شي.

۳-۵ د پیسو د مقدار له مخې د هغوی د ارزښت د تثبیت میتود.

لکه مخکي چې هم ورنه یادونه وشــوه چې m.v=pt دی،چې په دې ځای کي m د پیســو له مقدرا vد پیســو د دوران له سرعت، p د تولید شــویو شیانو له قیمت او T د شیانو له مقدرا څخه عبارت دي. که و غواړو د M له مخي د پیســو ارزښــت تثبیت کړو، د پیســو د دوران د ثبات په ترڅ کي لرلای شو چې M=P.T همدا شان پایله تر لاسه کوو چې ارزښتونه او قیمتونه یو له بل سره معکوساً متناسب دي .

د ریاضې له مخې کولای شو دغه موضوع په لاندي ډول ولیکو.

P=M/T د دې لپاره چې پوه شو V=T/M.

د دې لپاره چې قېمتونه او ارزښتونه یو تر بله معکوسه اړیکه لري ، نو اوس که چیرته د پیسو ټول ټال مقدرا یعني M د Mo په اندازه زیاتوالی وکړي د پیســو په مقدار کي د ارزښــت کوم ډول بدلون منځته راځي ، وګورئ چې د د ریاضې له مخي څه ډول تصور کېږي.

۱ . ...To/Mo=V۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

٢.........Vt=To/Mo+ M

که چیرته له دوهم فرمول څخه لمړنی فرمول تفریق کړو لرلای شو چې

کــه =(V= Vt- Vo =To/Mo+ M –To/Mo=To-Mo-To(Mo+ M)/ Mo(Mo+ M
(To*Mo-To*Mo-To* M/ Mo(Mo+ M

بناء لرلای شو چې ٣ ....(v = - To* M /Mo(Mo+ M

د موضوع د وضاحت په موخه لاندي مثال ته پام وکړئ:

مثلاً: د پیسو مجموعي مقدار ٢٠٠ ملیارده او دهغوی په مقابل کي د شیانو مقدرا ٢٠٠ ملیارده دی، نو که چیرت، د پیسو مجموعي مقدرا د ٢٠ ملیارد په اندازه زیات شي ، د ارزښت بدلون به د فرمول مطابق په لاندي ډول وي:

(M +M٠)M / M٠ *V = -T٠

V -٢٠٠*٢٠~ ٢٠٠(٢٠٠+٢٠) = -٤٠٠٠~ ٤٤٠٠٠ او کــه وغــواړو فیصدې یې تر لاســه کړو ، نو لرلای شو چې -٩. ٠٩٪

دپیسو له ارزښت سره په تړاو له پورتني مثال څخه د اپآیله تر لاسه کیږي چې د توکو په مورد کې د پیسو د دوران سرعت ٩. -٠٩٪- دی. د منفې حالت در لودل د دې ښودنه کوي چې د تولید شــویو توکو د دوران سرعت ١٠٠٪ دی او -٩. ٠٩٪ د دې ښــودنه کوي چې د ٢٠٠ ملیارد افغانیو په مقدرا له ١٠٠٪ تولید شــویو شــیانو څخه -٩. ٠٩٪ شــیانو ته دوران نشي ورکولای اویوازي ٢٠٠ ملیارده افغانۍ کولای شي ٠. ٩١٪ تولید شویو شیانو ته دوران ورکړي.

نو نتیجه تر لاســه کوو چې زموږ پیســې دخارجې اسعارو په مقابل کي کم ارزښت لري او د خارجې اسعارو په مقابل کي د هغوی ښکته والی په بازار کي دقیمتونو د ودې څرګندونه کوي.

په دریم نمبر فرمول کي د پیسو د لیږوالي په ترڅ کي برعکس مطلب لیدل کیږي او مثبت حالت تر لاسه کیږي او ټول پورتني مطالب خپل ځانته معکوس شکل اختیاروي .

٦-٣ د پیسو د مقدار په اړه د پوهانو نظرونه:

د پیسو د مقدار تیوري: د پیسو د مقدار تیوري په لومړی سر کې د مرکانتلیستي مکتب د لاروي ،فرانســوي پوه J. boden له لوري منځته راغله خو کلاســیک امریکایې او انګلسي پوهان هر یو فیشر او دیویډ ریکاردو د پیسو د مقدار د تیوري اصلي بنسټ ایښودونکي ګڼل کیږي.

د ډیویــډ ریکارډو نظریات: ډیویډ ریکارډو د پیســو د مقدرا د تیوري بنســټ ایښــودونکی او د کلاسیک مکتب مشهور پوهان ګڼل کیږي. هغه عقیده درلوده چې پیسې باید سل فیصده د طلا پشتیوانه ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغه په عقیده پیســې یوازې د تبادلې وســیله دي او له دې پرته یې د پیســو بله دنده په رسمیت نه پیژندله ، د ریکاړډو په آند د قیمتونو لوړوالی او ټیټوالی چې په مجموع کې د پیسو د مقدار د بدلون له امله منځته راځي یانې قیمتونه د پیســو د تغیر تابع دي. ریکاردو د لومړي ځل لپاره د M=P.T په ډول د پیســو د مقدار فرمول منځته راوړ او د همدې فرمول په مرســته یې وکړای شــول د قیمتونو فرمول هم ترلاســه کړي یانې P= M/T . په دې صورت کې ریکاردو د قیمتونو دســطح د ثبات په موخه د پیســو د ټول ټال مقدرا په واســطه له نورو ټولو عواملو څخه صرف نظر وکړ او پورتنی فرمول یې د ټولو پوښتنو حل و باله چې پورتنی فرمول د نړیوال تجارت پــه ډګــر کې د هیوادونو تر منځ هم صدق کوي . پــه دې ترتیب د هیواد په داخل کې د طلا د زیاتوالي په ترڅ کې د توکو په مقابل کې قیمتونه کمیږي او په نتیجه کې یې صادرات لوړیږي ، او بهرنیان په ارزانه توګه توکي تر لاسه کوي ، برعکس که چیرته په هیواد کې د توکو قېمتونه لوړ شي نو دغه پیښه واردات تشویق کوي او بهرنیان په لوړ نرخ سره په هېواد باندې توکي پلورلای شي. دغه پېښه تر هغه وخته زیاتوالی مومي تر څو چې صارادات ورو ، ورووصعودي سیر او واردات ورو ، ورو نزولی سیر خپل کړي تر څو د تعادل نقطه منځته راشي.

پــه دې توګــه لیدل کیږي چې د وراداتو د زیاتوالی په تــرڅ کې له بهرنیو هیوادو څخه هیواد تــه زیــات توکي راوړل کیږي او پــه پایله کې یې صادرات کمیژي او هیواد تــه په کمه اندازه طلا وارادیژي. دغه پیښه د دې لامل ګرزي تر څو د تعادل حالت له منځه ولاړ شي ، د عدم تعادل دغه حالــت هغه وخــت منځته راځي چې صادرات زیاتوالی وکــړي او د صادراتو کموالی د تعادل تر نقطې پوري دوام کوي.

د فیــشر نظریــات (۱۸۷۰- ۱۹۴۷): امریکایې پوهان فیشر د (د پیســو د رانیولو قدرت) په نامه خپل کتاب کې د ریکاردو نظریات بشــپړ کړل او هغه د پیســو د مقدار د تیوري د بشپړ فورمول د وړانــدي کوونکي په صفت و پیژندل شــو، خو تر دغــه پوه د مخه د J. Stmill په نامه یوه بل فرانســوي عالم چې د ډیویډریکاړډو له طرفدارانو او د سیاسي اقتصاد د اصولو په نامه دیوه کتاب لیکوال هم دی د (۱۸۰۶- ۱۸۷۳) تر منځ یې ژوند درلود د پیسو د مقدرا د تیوري په فرمول باندې یــې کار کړیدی. Stmill عقیده درلوده چې د پیســو د ټول ټال مقدار تر څنګه د پیســو د دوران سرعت هم اساسي رول لري. د پیسو د دروان سرعت د اقتصادي او حقوقې واحدونو تر منځ د یو واحد پیسو د ګردش له دفعاتو څخه عبارت دی.

فیشر د اســتیمل له نظریاتو څخه په اســتفادې سره په دې باوري شو چې د پیسو له ټول ټال مقــدرا سره پــه څنګ کي په فزیکی ډول د چیک په ډول دفتري یا تحریري پیسي هم د پیســو په ټول ټال مقدرا باندي تاثیر اچوي. نوموړی په دې عقیده شو چې دفتري پیسې د فزیکي پیسو په څیر د دوران د سرعت لرونکي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فيشر د پيسو ټول ټال مقدار په M، د پيسو د دوران سرعت په V، د تحريري پيسو مقدار په $\acute{M}$ او د پيسو د دوران سرعت په $\acute{v}$ سره وښود چې په مجموع کي يې د پيسو د مقدرا د تيوري تر ټولو بشپړ فرمول منځته راوړ.

يعنى $MV+MV= P*T$ ۱

په دې ځاى کي دوه نقطې خورا اهميت لري

د پيسو د دوران سرعت ثابت فرض شويدى.

تحريري پيسې د حقيقې پيسو په اساس ايجاد کيږي. دفتري پيسې حقيقې پيسې دي. نو ويل کيږي چې تحريري پيسې او د پيسو د دوران د سرعت ثابت ساتل د پيسو د مقدار د تيورى د تفکر اساسي برخي دي . د موضوع د وضاحت په موخه لاندي مثال ته پام وکړئ:

فرضاً که د يوه هېواد تجارت د دوران له مخي ۵۰۰ افغانۍوي او د ورته دوران د ساتلو په موخه د اړوند تجارت شرکت د ۵۰ ميليونه افغانيو په ســاتلو باندي مجبور وي ، اوس د ياد شــوي شرکت د تجارت د پيسو دوران دوه چنده يعنې ۱۰۰ ميليونه افغانۍ تثبيت کيږي. د پيسو د مقدار د تيوري د اصل له قبلولو سره ، بايد د اړوند شرکت د تجارت د پيسو د دوران ساتلو په موخه ۱۰۰ ميليونه افغانۍ يانې ۱۰٪ قبولي شي ، ليدل کيږي چې د پيسو د دوران د سرعت د ثبات له ډاډ سره سره کله چې د تجارتې شرکت د پيســو دوران زياتوالې وکړي، د ســاتل شويو پيسو مقدار هم دوه چنده يانې له ۵۰ ميليون څخه ۱۰۰ميليونو ته زياتوالى مومي. همدا شان ليدل کيږي چې د دفتري پيسو ټول ټال مقدار هم فرض شوى دى چې له حقيقې پيسو سره ۱۰۰٪ متناسب زياتوالى کوي.

د پيســو د مقدرا تيورى هم د نورو هغو په څير د پوهانو تر زياتو نيوکو لاندې راغلي چې دغــه نيوکې يا انتقادات پــه ځانګړى توګه د(البرت افتاؤن ،او ناګاروه) په نامه د دوو فرانســوي علماؤ له لوري مطرح شويدي.

د پيسو د مقدار په تيوري باندې نيوکې:

۱. د پيسو د مقدرا په تيوري باندي د افتاليون نيوکې له دوو لوريو مطرح شوېدي.

الف: کولاى شو د پيسو مقدار د هغوى د جوړښت له مخې مطالعه کړو.

ب: هغه عوامل چې په خپلواکه توګه له وړاندي شوي فرمول څخه عمل کوي.

الف: افتاليون عقيده درلوده چې د دوران قبول شــوي سرعت په ثابته توګه د پيســو دمقدار د تيوري له لوري غير منطقي برېښــي. دى ددغې نيوکي د ثبوت لپاره له پخواني مثال څخه يادونه کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که تجارتي دوران ۱۰۰٪ زياتوالي وکړي ، نشــو کولای قناعت وکړو چې د پيســو سرعت هم د تجارتې دوران د زياتوالي په څير زياتوالی کړيده. په پخواني مثال کي چې د پيسو د دوران سرعت ۱۰ فرض شــوی وو، د تجارتي دوران له زياتوالي سره ممکن د پيســو د دوران سرعت د ۱۵ او يا ۱۹ عدد وښېي، له همدې کبله نشو کولای د فيشر له لوري د وړاندي شوي فرمول MV+MV=P*T په صحت باندي باور ولرو.

ب: د پيسو ټول ټال مقدار يانې حقيقي او دفتري پيسې کولای شي د پيسو د مقدار د تيوري په څير عمل وکړي ، ځکه د دې نظر خلاف چې تصور يې کاوه، دفتري پيســې له فزيکي پيســو سره ۱۰۰ ٪ متناسبې دي، منځته راځي ، عمل کوي او دفتري پيسې کولای شي د فزيکي پيسو په پرتله زياتوالی يا کموالی وکړي. دغه امر هم په ډاگه کوي چې د پيســو د مقدار ورکولو شــوي فرمول د کار وړ ندي.

د انتاليون له نظره مســتقل عوامل هم کولای شــی د پيســو د مقدار په وړاندي شوي فرمول باندي اثرات وغورځوي. د مثال په توگه د ځيني پدېدو اثرات کولايشی په لومړي پړاو کي قېمتونو ته بدلون ورکړي ، مثلاً د نرخونو د لوړوالي په ترڅ کي د پيسو د ټول ټال مقدار زياتوالی ايجابيژي ، پــه ۱۳۵۷ ام ه ش، کال کــي زموږ په هيواد کي هم ورته پدېده منځته راغلي وه يانې په دې کال کې د جگړي د را منځته کيدلو له کبله د ښار اړيکي وشليدې او قيمتونو لوړوالی وموند، دولت ددې لپاره چې د د قيمتونو د لوړوالي په تناســب د معاش د ســطح له نزول څخه مخنيوی وکړي ، په لومړی سر کي د نظامي منصوبينو معاشات لوړ کړل او وروسته يې د دولت د کارمندانو مزد او معاش ته زياتوالی ورکړ. له مثال څخه په ډاگه کيږي چې په لومړی پړاو کي پرته لدې چې په لومړی پړاو کې پرته له هغه چې په جنگ کې ده پيســو په مجموعې کې ډير توپير راشي قيمتونه پــه جنک کي چې خپله يو ټولنيــزه پديده ده بدلون يا توپير نه منونکــی دي. او دقيم (نرخونو) دســطحې لوړوالی د دې باعث شــو چې د پيسو ټول ټال مقدار زيات شي. چې په پايله کې دپيسو د تيوری په اندازه برعکس نسبت راشي.

د ناگارو نظريات: ناگارو په خپلو نظرياتو کي د کينز نظريات خپل اساس گرځولي او مخالفه عقيده لري چې بازار ته نشر شــوي ټولي پيســې سره اوړي، را اوړي او په مقابل کي يې توليدات هم ورته لوبه کوي، بلکي په دې عقيده وه چې ټولي پيسې د دولت له لوري ساتل کيږي او يا زيرمه کيږي ، د مثال په توگه که چيرته د پيسو ټول ټال مقدار ۲۰۰ ميليونه فرض کړو، ۱۸۰ ميليونه يې بازار ته وړاندي کيږي او پاتي ۲۰ ميليونه يې زخيره کيږي، په مقابل کي يې توکي هم له ورته قانون څخه برخورداره دي له همدې کبله ناگارو د پايلې اصل ته رسيږي.

- کله چې د پيسو ټول ټال مقدار بدلون وکړي او د هغه متناسب د توکو ټول ټال مقدار هم بدلون وکړي، د قيمت په سطحه کي کوم بدلون نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

– که چیره د پیسو په ټول ټال مقدار کی زیاتوالی ولیدل شي ، زیات شوی مقدار بازارته نه واردیږي ، نو بیا هم د قیمتونو په سطحه کي بدلون نه لیدل کیږي.

– د توکــو د بدلــون د ثبات او پیســو د ټول ټال مقدار د زیاتوالي پــه ترڅ کي د قیمتونو سطحه بدلون کولای شي.

ددریم څپرکی دمطالبو لنډیز :

د بانکنوټونــو تکامــل، له تکنالوژي او تخنیک څخه د تبادلې او تجارت په ډګر کي اســتفاده کول، د پیسو د دوران سرعت، له اقتصادي عواملو سره د هغوی تړاو، په دې اړه د علماؤ نظریات او داسي نور د ددې څپرکی له مهمو موضوعاتو څخه ګڼل کیږي.

همدا شان د څپرکي په اوږدو کي د ځیني مفاهیمو له مطالعې نه و پوهیدو چې په ټولنه کي د پیسو د مقدار زیاتوالی یا کموالي په نرخونو ، مزد او معاش باندي څه اغیز شیندي.

همدا شــان یادونه وشــوه چې د تکنالوژي په برخه کی د بشر لاســته راوړني خورا زیاتي او پراخي دي نو نه یوازي په خدماتو کی ترې استفاده شویده بلکي په اقتصادي ساحاتو کي هم ګټه ترې اخیستل شویده.

د یوه بیل نظر په توګه مو مطالعه کړه، په هره اندازه چې د پیسو د دوران سرعت زیات وي په هماغه اندازه یې د جذب قدرت زیاتیژي او د سرمایې د جوړښــت ســبب ګرځي چې د سرمایې جوړښت په خپل سر په ټولنه کی د عرضې او تقاضا دزیاتوالي لامل ګرزي چې دغه اقتصادي عوامل د ټولني په اقتصادي ، اجتماعي او سیاسي ساحاتو باندي هر اړخیز تاثیرات لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دریم څپرکی پوښتني:

۱. څو ډوله الکترونیکي پیسې پیژنئ؟

۲ .د پیســو د ارزښــت د تثبیت په برخه کي څه معلومات لرئ، لــه اقتصادي لحاضه یې واضیح کړئ؟

۳ .د پیسو د حجم په برخه کی څه معلومات لرئ؟

۴ .که چیرته د پیســو مقدار زیاتوالی وکړي ، دفورمول له مخي یې په ټولنه کي د دوران سرعت تثبیت کړئ؟

۵ .د پیسو د دوران د سرعت زیاتوالی او کموالی سره مقایسه کړئ؟

۶ .د پیسو د داخلي او خارجې ارزښت په هکله معلومات ورکړئ؟

۷ .د پیسو رسمي ارزښت بیان کړئ؟

۸ .دپیسو حقیقې ارزښت واضیح کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

انفلاسیون او مالي با زارونه

ټولیزه موخه:
د انفلاسیون ماهیت او مفهوم او تعریف

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کي له محصلینو څخه هیله کیږي چې:

۱. انفلاسیون وپیژني
۲. د انفلاسیون ډولونه او په ټولنه کي د هغه مثبت او منفې تاثیرات توضیح کړای شي.
۳. په اقتصادې معاملاتو کي د انفلاسیون تاثیر و پیژني
۴. د انفلاسیون ډولونه واضیح کړای شي.

د څلــورم څپرکی په لومړیو کي غوره ده چې د انفلاســیون پــه اړه بحث وکړو او د معنا او مفهوم له مخي مطالعه شي. د مفهوم او معنا له مخي د انفلاسیون د مطالعې اصطلاح د قیمت او ارزښــت له نقطه نظره د پوهانو له لوري د انفلاسیون د مطالعې مفهوم پیاده کوي په داسي حال کي چې ځیني نور پوهان انفلاســیون د هغه د ځــواک او قدرت له دیدگاه څخه مطالعه کوي، په دې معنا چې انفلاســیون د اقتصادي توکو د قیمت د لوړوالي او پیســو د ارزشت د کموالي په توګه پیژندل کیږي.

لکه څنګه چي پوهېږو د قېمتونو لوړوالی د انفلاسیوني خصوصیاتو له ډلي څخه شمیرل کیږي، په عین حال کي غوره ده چې له یو لړ اقتصادي اصطلاحاتو څخه اســتقاده وشي چې له عرضې او تقاضا سره په تړاو د انفلاســیون واقعې معنا افاده کوي یانې که چیرته د تقاضا تر کچې زیاتي پیسې عرضه شي انفلاسیوني حالت منځته راځي.

انفلاســیون د مجموعي عرضې او تقاضا تر منځ د تناســب له داسي نشتوالي څخه عبارت دی چې د عرضې مقدار د هغې د تقاضا په پرتله زیات وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کــه چیرتــه د تعــادل دغه الغا د مجموعي تقاضا په نفع وي نو د پیســو د ارزښــت د کموالي او قیمتونو د لوړوالي ، بیکاري د زیاتوالي او داسي نورو په څیرد انفلاسیوني خصوصیات ایجادوي.
دا چې د انفلاســیون محل او مکان ولټوو چې پــه لومړی قدم کي په کومو محلاتو او ځایونو کي بــروز کوي او وروســته په څه ډول ټول اقتصاد په بر کې نیــسي ، دغه محلات او ځایونه د مالې بازارونو تر عنوان لاندي مطالعه کولای شــو ، ځکه انفلاســیوني حــرکات له همدې ځآی څخه پیل کیږي. مالې بازارونو په عمده توګه لنډمهاله ګڼل کیږي ځکه دا ډول بازارونه د پیســو د ارزښــت د بدلون له مخي د نوســان په حالت کي دي. نو په دې اســاس دغه ډول بازارونه د ارزښــت له تبادلــې سره پــه تړاو له ۲۴ ســاعتونو څخه، تر ۳ میاشــتو پوري تعین شــویدي چې دغه تغیرات د مــزد او معاشــاتو په ســاحه ، د بودجې کسر او لنډ مهاله خریداري پــه بر کې نیسي چې په لږ وخت کي زیاتې ســتونزې منځته راوړی شي او د مالي بازارونو په واســطه له منځه وړل کیږي، او تولیدي موسســات د تولید له مخې تر زیات تاثیر لاندي راولي ، ځکه دغه موسســات همېشه له مستقیمې او غیر مستقیمې تبادلې سره سرو کار لري او د دغو تبادلاتو ارزښت همېشه د پیسو له مخېسنجول کیږي او په دې اساس د اقتصادي نوساناتو د بروز سبب ګر زي چې همدغه اقتصادي نوســانات د بودجې د کسر لامل هم ګرځي او د مزد او معاشــاتو په سطحه باندې مستقیم تاثیر لري ، حتي د افرادو د حقیقي او اسمي عاید د بدلون لامل ګرځېدی شي.
د پرانســوا پیرو په نامه فرانســوي عالم مالې بازارونه دا ډول تعریف کوي: مالي بازار له هغه ځای څخه عبارت دی چې اقتصادي واحدونه پکښې د قېمتي او راقو په څېر د ځینې اقتصادي ارزښتونو په مقابل کي معامله کیږي.

د انفلاسیون دمخنیوي لاري چاري.

د انفلاسیون ضد سیاستونه په دریو برخو ویشل شویدي :

۱- پولي سیاستونه

۲- مالی سیاستونه

۳- مستقیم کنترول

۱. پولی سیاستونه : د دولت له لوري د بانکي سود د بیو د لوړوالي او د ازاد بازار د عملیاتو له لاري د پیســو د عرضې مهار کول او کنترول د انفلاســیون د مخنیوي غوره چاره ګڼل کیږي. لدې لاري د پیســو عرضه کموالی مومي . که چیرته دولت د قرضې د اوراقو په پلور باندي لاس پوري کــړي ، د تجــارتي بانکونو نغدې زیرمي کموالی مومي ،ځکه د تجــارتي بانکونو له لاري په تولیدې ســاحاتو کي کموالی راځي . که چیرته دولت د ازاد بازار د عملیاتو له لاري اوراق و پلوري ، دغه کړنــه هــم ورته اثرات په ځای پریږدي . د سرمایه ګذاري د ګټــې د نرخ د زیاتوالي له لارې هم د پیســو عرضه کمېدلای شي چې د ټولې تقاضا حد را کښــته کوي . د ګټې د نرخ زیاتوالی او د پیسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د عرضې کموالی عملاً پولي تقاضا کموي خو د سرعت او میزان اثرات یې نه پيژندل کيږي.

په انګلســتان کي له دوهم نړیوال جنګ نه وروســته د پولې سیاستونو دوره تر ټاکلي موخې هم زیاته طولاني شــوه   او اړوند پولي سیاســتونه په اوږده موده کي موفق شول . څنګه چې د پولې عرضې تغیرات نشي کولای له کافې سرعت او لنډ مهاله نوساناتو سره په اقتصاد کي عمل وکړي ، په دې اساس طولاني یا اوږده موده ورته مناسبه ده.

۲- مالي سیاستونه : که فرض کړو چې یوازی تقاضا زیاته شویده چې انفلاسیون یې منځته راوړي نو د تقاضا د کموالي په واسطه هم انفلاسیون مهارا و کنترول کولای شو. مجموعي تقاضا د دولتي تقاضا او خصوصي برخې له مخارجو څخه جوړې شــوې دي، شــدید انفلاسیون هغه مهال منځته راځي چې دولتي مخارج د پیســو د ایجاد په واســطه تامین شي نو په دې اســاس ویل کیږي چې د دولت متعادله بودجه په دې برخه کي د دولت له غوره سیاســتونو څخه شــمیرل کیږي. د دې فرضیــې لامــل دا دې چې په عمومي توګه د دولت د بودجې کسر د انفلاســیون معنا ورکوي او د بودجې کسر د پیسو د عرضې په واسطه تامین کیږي.

دوهمه مسله دا دی چې په عمومي توګه د دولت مخارج غیر مولد دي او په بدل کي یې کوم عواید نه تر لاسه کیږي، مثلاً د نظامي مخارجو په مقابل کي کوم پولي درآمد نه تر لاسه کیږي، نو په دې اساس د قیمتونو زیاتوالي   د انفلاسیو قاصد ګڼل کیږي چې د د دفاعې لګښتونو په څیر د غیر مولده لګښــتونو د کموالي وړاندیز کوي. د ورته لګښــتونو زیاتوالي د قیمتونو د ثبات هلې ځلــې لــه خنډ سره مخ کوي خو له بله لوري د دولتي مخارجو کموالی هم نه شــونی کیږي ، په دې برسیره د زده کړې، روغتیايې پرمختګ او داسي نورو په څیر د دولت زیات مخارج په ورځني اقتصاد کي ضروري مخارج ګڼل کیږي.

په کلي توګه دولتي مخارج په ټولنه کي د اشتغال د حفظ په برخه کي خورا مهم رول لري. په دې برسیره د دولتي لګښتونو د کنترول تر څنګ ټولنیز او سیاسي مسایل هم په دې برخه کي مهم رول لري چې په دې توګه د مالیاتو زیاتوالی د مجموعي تقاضا د کموالي په برخه کي یوه مهمه وسیله ګڼل کیږي ، خو دولتي لګښت یوازي له مالیاتو څخه نشي تامین کیدی ، که چیرته د دولت اضافې مخارج د مالیاتو په واسطه تامین کیدی شی نو پکار دی چې دوو پوښتنو ته ځواب و ویل شي.

لومړی دا چې باید تر کومه بریده د خصوصي برخې لګښت او تر کومه بریده د خصوصي برخي پانګونه کموالی و مومي او د دې موخي لپاره له کوم روش او میتود څخه استفاده وشي.

پــه درآمد باندي مالیات وضع کول او په انتقــالي پرداختونو کي بدلون را منځته کول تر یوه حده د خود کار متعادل رول لوبولای شي ، د قیمت او مالیاتو د زیاتوالي په واسطه د درآمد لویه برخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برداشت کیږي ، خو اتوماتیک متعادل په صنعتي اقتصاد کي د تقاضا د نوساناتو مقابله نشي کولای او نشي کولای اضافې تقاضا او د انفلاسیون مشکلات له منځه یوسي خو مسله بیا هم دومره ساده نه ده د نرخونو اومالیاتو زیاتوالی د کار او فعالیت انګیزه تر تاثیر لاندې راولي او په اوږده مهال کې د اقتصادي ودې نرخ کموي . د لګښت د کموالي لپاره کولای شو له غیر مستقیمو مالیاتو څخه هم اســتفاده وکړو. په شــیانو باندی د مالیاتو د وضع کولو په صورت کي ممکن د اقتصاد په یوه ځانګړې برخه کي هغه اضافې تقاضا محدوده کړل شي چې محدود کېدل یې اړین وي.

۳-د قیمت او درآمد د کنترول مستقیم سیاست:

کله چې مالي پولي سیاستونه و نکړای شي په موثره توګه د انفلاسیون مخنیوی وکړي ، ځیني دولتونه له ورته سیاستونو څخه استفاده دکوي .

د دې سیاســت لــه مخي دولــت موخه ټاکي چې پــه اقتصاد کي د مزد زیاتوالــی نشي کولای تر ګټه زیات شي، په دې اســاس د مزد کنترول هم کولای شي د تولید د لګښــت د کنترول له لاري د انفلاســیون له بدو اثراتو څخه مخنیوی وکــړي او د کارګرانو د مزد د کنترول له لاري د توکو لپاره ثابت نرخ وساتي.

د انفلاسیون د منځته راتګ علتونه او ډولونه:

دا چې د پیســو د زیاتې عرضې له کبله د توکو د قیمتونو لوړوالی د انفلاسیون مفهوم افاده کوي ، نو په ټولنه کی د پیسو دزیاتوالي علتونه په لاندي ډول دي:

۱. په هېواد کې جګړه
۲. د تولید شویو توکیو به مورد کې د توکو د تقاضا زیاتوالی
۳. د غیر اقتصادي پانګونې منځته راوړل
۴. د تادیایو د بیلانس له منځه تلل
۵. د هیواد له پولو نه ها خوا د هیواد د اتباعو فعالیت
۶. د زخیري په توګه له خلکو سره د مبالغو باقي پاتې کیدل.

۱- دجګــړي له کبله دهیواد داقتصادي، ســیاسي اوټولنیزي اوضاع بدلون : دا چې جګړه پخپله په اقتصادي ، ســیاسي او ټولنیزه ســاحه کي یوه بده پدیده ګڼل کیږي چې په پآیله کي یې ټول ګټور نهادونه له منځه ځي او وضعیت په پشــپړه توګه ګډوډیږي او بلاخیره د دولت مصارف په هره برخه کي زیاتیږي او اقتصادي نهادونه یې په ټپه دریږي . د جګړي په ترڅ کي دولت مجبوریږي چې د خپلو خســاراتو د جبران په موخه پیســې نشر کړي چې په پآیله کي یې قیمتونه لوړیږي او په ټولنه کي د انفلاســیون اثرات منځته راځي او کوم کســان چې ثابت عواید لري، له ورته اوضاع څخه متاثره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. د تولید شوو توکو په وړاندي د هغوی د تقاضا زیاتوالی: دغه عوامل له دوو لارو په ټولنه کی د انفلاسیون لامل ګرځي . الف: د دولت د مصارفو د زیاتوالي له کبله چې د بودجې له کسر سره مخ کیدل او له همدې کبله د نویو پیســو نشر کیدلو ته اړیســتل چې د دغو نشر شــویو پیسو له کبله قیمتونه لوړیږي. له بله لوری د دولت د لګښــتونو د لوړوالي له کبله هم په ټولنه کي زیاتې پیسې خوربږي او د پیسو د ارزښت د رالوېدلو لامل ګرځي چې په پایله کې یې انفلاسیون منځته راځي.

۳. په اقتصادي او غیر اقتصادي ساحاتو کي پانګه اچونه: په یوه ټولنه کي پانګونه په دوو ډولونو ترسره کیدلای شــی چې یوه ته یې بشــپړه او بل ته یې نیمګړی پآنګه اچونه ویل کیږي . بشپړ یا کامل شــکل یې هغه دی چې د پانګونې له تر سره کولو وروســته له هغه مدرک څخه یو کټه او اقتصادي ګټې هم تر لاسه شي ، نیمګړي پانګونه هغه شکل ته ویل کیږي چې په استهلاکي ساحاتو کي تر سره شي چې د نوي تقاضا د را پورته کیدلو لامل ګرزي او په ټولنه کي د انفلاســیون اثرات را منځته کوي.

۴. د تادیاتــو د بیلانــس له منځه تلل: دتادیاتو له بیلانس څخه زمــوږ موخه په یوه هیواد کی د صادراتــو او وارداتو تر منځ له تعادل یا انډول څخــه عبارت ده. کله چې د صادراتواو وارداتو تر منــځ توازن یا انډول لــه منځه ولاړ شي او د صادراتو په پرتله د هیواد د وراداتو کچه لوړه شي په دې ترڅ کي هیواد ته زیات اموال داخلیږي او د بهرنیو اســعارو په وړاندي کښــته کیږي چې په ټولنه کي د انفلاسیون لامل ګرځي.

۵. مهاجرتونه د انفلاســیون د عواملو په توګه : یوه هیواد ته د مهاجرتونو کول هم دانفلاســیون له یو لړ عواملوڅخه ګڼل کیږي چې د هیواد امنیتې وضع او یا د اشتغال پدېده یا د کار نشتوالی یــې مهــم رول لري او یا پخپله د یوه هیواد اقتصادي وضع ده چې په ټولنه کي د مهاجرتونو لامل ګرځي. پخپله انســان د تولیــد او عاید ایجاد ګر ګڼل کیږي کله چــې هغوی له مهاجرت څخه را ســتانه شي په څنګ کي ټولني ته یوه اندازه پیســې هم ورسره راځي او د دزیاتوپیســو د عرضې لامل ګرځي او په ټولنه کي د انفلاسیوني اثراتو د ایجاد لامل ګرزي.

۶. له خلکو سره اضافي پیسې: له دې جملې څخه موخه دا دی کله چې بانکي فعالیتونه په سمه توګــه ترسره کیــږي او د خلکو په زړونو کي د بانکونو په وړاندي یو تضمین شــتون ونلري، زیات خلک خپلې پیسې له خپل ځان سره ساتي او په بانکونو کي یې نه جمع کوي. او یا د ا چې د زېرمه شویو پیسو په مقابل کی ګټه او جوایز ونلري چې دغه پیښه هم دقیمتونو د لوړوالي سبب ګرزي او د قیمتونو لوړوالی پخپله د یوه انفلاسیونی حالت ښودونکی دی.

د انفلاسیون ډولونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د انفلا سیون ډولونه په لاندې ډول مطالعه کولای شو:

۱- د زیاتې تقاضا له کبله انفلاسیون یا (Excess Dumont Inflation):

که چېرته د قېمتونو صعود یا لوړوالی داسې وي چې مجموعي تقاضا ته په ګړندۍ توګه زیاتوالی ورکړي ، د تولید مقدار هم زیاتوالی مومي. د کامل استخدام په ترڅ کې د تقاضا دغه ډول ګړندی زیاتوالی د انفلاسیون لامل ګرځي.

۲- مضمن انفلاسیون (chronic Inflation): دا هغه انفلالسیون ته ویل کیږي چې شدیداً عمیق وي او د حل لاره یې ستونزمنه وي.

۳-د تمام شــد قیمت له کبله د انفلاســیون فشــارقیمت یا(Cost Push Inflation): د تولید د عواملولوړوالی چې پایله یې د قیمتونو د لوړوالی لامل ګرزي.

۴- اعتباری انفلاسیون (Credit Inflation): دغه ډول انفلاسیون د بانکي سیستم یا نورو کریډیټي واحدونو له لوري د نامطلوب کریډیټ د زیاتوالی له کبله منځته راځي.

۵- خود افزا انفلاســیون یا (Creeping Inflation): دغه ډول انفلاسیون پخپله بهراني انفلاسیون منځته راوړي او د انفلاسیون د سرعت د زیاتوالي لامل ګرځي

۶- د تقاضــا د فشــار لــه امله انفلاســیون یــا (Demund push Inflation): عمــلا دغه ډول انفلاســیون د تقاضا د فشــار او نورو عواملو د ثبات له نظره مطالعه کیږي . په دې ترڅ کي یوازي په بازار باندي د تقاضا فشار مطرح دي.

۷- د لګښتونو د زیاتوالي له کبله منځته راغلی انفلاسیون (Murk-UP Price in Flation): دغه ډول انفلاسیون بازار ته د عرضه کېدونکو تولیداتو د لګښتونو د زیاتوالي له کبله منځته راځي.

۸- ازاد انفلاسیون (Open Inflation): دغه ډول انفلاسیون دا سي دی چې دولت په مستقیمه توګه د پانګونی د تشویق په موخه د یوه معین وخت لپاره څو فیصده انفلاسیوني نرخ قبول کړي

۹- مارپیچی انفلاســیون یا (Cpiral in Flation): د سود او ربحې د لوړو نرخونو، مزد، معاشاتو او نورو ټولو عوایدو د زیاتوالي له کبله په متناوب ډول د توکو د قیمتونو د لوړوالی لامل ګرځي.

انفلاسیون د هغه د سرعت له مخي: په دې برخه کي کولای شو درې ډوله انفلاسیونونه و پیژنو.

۱. مافوق انفلاسیون

۲. ګړندی انفلاسیون

۳. بطي یا ورو انفلاسیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- مافوق انفلاسیون (Hyper Inflation):

لدې ډول انفلاســیون څخه هغه مهال بحث کیږي چې د ارزښــتي تنزیل او قیمتونو د لوړوالي حــرکات د هغه د لوړې فیصدۍ له کبله ســنجش نکړای شي یانې د عایــد بدلون په داسي مرحله کي قرار ولري چې په بازار کی د پیسو ټول ټال مقدار ته هره لحظه د بدلون ورتیا ورکړای شي . د ۱۹۲۱-۱۹۲۳ کلونو تر منځ په المان کي د انفلاســیون ډول د ورته ډوله انفلاســیون له بیلګو څخه ګڼل کیږي . په دې کلونو کي په جرمني کي انفلاســیون ځانته داسي حالت غوره کړ چې د ورته حجم پیسو په بدل کي یوه ډوډۍ تبادله کېدله ، ځیني وخت د ورته انفلاسیون نرخ تر زر فیصده هم لوړیږي .

۲- ګړندي انفلاسیون یا (Trot inflation):

له ګړندي انفلاســیون څخه مقصد دا دی چې د انفلاســین نرخ یې تر ۵٪ لوړ شي . دغه ډول انفلاســیون د مهــار کېدلو یا کنترول کېدلو وړتیا لري. د ورته انفلاســیون د مهــار کولو لپاره یو لړ حکومتــي تدابیــرو او اقداماتو تــه اړتیا لیدله کیږي، په داسي حال کي چې په مافوق انفلاســیوني حالت کي د دولت له لوري د هغه د مخنیوي په اړه کوم اقدامات شوني ندي.

هغــه هیوادونه چې د ۱۹۸۰-۱۹۹۰ کلونو تر منځ یې شــدید انفلاســیوني شرایط تجربه کړیدي د ارجنتاین،برازیــل او نیکاراګــوا په څیر د لاتیي امریکا له هیوادونو څخه عبارت دی چې د مخنیوي په اړه یې حکومتي تدابیر نیول شویدي ، خو په افغانستان کي د سیاسي قدرت د نشتوالي له کبله د ورته ډول انفلاسیون مخه و نه نیول شوه. د سریع انفلاسیون د نه مهار کیدلو په ترڅ کې د اقتصاد د فلج کیدلو ویره متصور کیدی شي.

۳-بطي یا ورو انفلاسیون یا (Creepinc Inflation):

پوهانو دغه ډول انفلاسیون په عمومي توګه له یوه څخه تر دریو فیصدو پوري تثبیت کړیدی . دغه ډول انفلاسیون د اقتصادي رشد د تیوري له مخې موثره وسیله ګڼل کیږي ، البته استدلال دا دی چــې کــه د پانګه اچوني لپاره د ګټي حد اقــل له یوه څخه تر درې فیصده پورې معیار تثبیت کړو، یقیناً چې پانګونه خپل ځانته صعودي حالت غوره کوي

۱-وارداتی انفلاسیون:

له وارداتي انفلاســیون څخه هغــه مهال خبرې کیږي چي داخلي بازارونه تــر ډیره ځایه له بهرنیو بازارونــو سره تــړاو ولري او د بهرنیو بازارونو د تولیدي موادو د تهیې او معرفې کېدلو د وســیلو حیثیت ولري.

۲- زیربنایــی انفلاســیون (Infrastucture Inflation): دغه ډول انفلاســیون هغه مهال منځته راځي چې د زیربینایې پروژي په پراخه کچه پکار ولویژي . د زیربینایې پروژې هغو پروژو ته ویل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیـږي چې پـه اوږده مهال کي د عایداتي تاثیراتو خاصیت ولـري. دا په دې مانا دی چې په ورته پـروژو کي عایدات په ګړندۍ توګه زیاتیږي خـو وخت ته اړتیا وي تر څو ظرفیتونه بدلون وکړي. دغه ډول انفلاسیون په مخ په وده او پرمختللیو صنعتي هیوادونو کي په متفاوت ډول لیدل کیږي.

۳- انفلاســیون دپرداخت (ورکړې)له مجرأ څخه: دغه ډول انفلاســیون په عمومی توګه دپیسو د ټول ټال مقدار او لګښــت د څرنګوالي له مخي تر بحث لاندي نیول کیږي . دا په دې معنا چې د پیسو په ټول ټال مقدار کي تر بدلون د پرداختونو زیات بدلون د لګښت سطحې ته بدلون ورکوي او قیمتونه لوړوي او د پیسو د ارزښت کموالی لیدل کیږي. موږ پوهیږو چې د کورنۍ عایدات په دوو کته ګوریو باندي ویشل کیږي.

الف: اسمی عاید: د افرادو له هغه ډول عاید څخه عبارت دی چې په اسمي توګه مطرح وي خو د هغوی د خرید قدرت په نظر کې نه نیول کیږي.

ب: حقیقی عاید: په دې ترڅ کي د افرادو عاید د هغوی د خرید له قدرت سره په نظر کي نیول کیږي. په ډیرو ځایونوکي لیدل شوي چې د یوه هیواد د افرادو اسمي عاید د انفلاسیون په حالت کي زیاتیږي خو حقیقې عاید یې کمیږی . دغه مثال په افغانستان کي هم مشاهده کولای شو.

۱-انفلاسیون دتولید له مجرأ څخه:

دغه ډول انفلاسیون د تقاضا، د موادو د تهیې د لګښتونو او ذ تولید د عواملو د قیمت دلوړوالي له مخي مطالعه کیږي. بدې ترڅ کي د دریو توکو نومونه اخستلای شو لکه: مزد او معاش، د پانګې ګټه او وړاند وینه البته په هغه ترڅ کی چې د کار عامل دا تقاضا ولرلای شي.

د انفلاسیون اغیزې:

۱- قیمتونه او د ژوند لګښــت: انفلاســیون او د قیمتونو د ســطحې لوړوالی د ژوند لګښــت ته زیاتوالــی ورکــوي او د خلکو د ژونــد معیار ټیټوي او د هغو کســانو د رانیولو قدرت کموي چې درآمد یې د قیمتونو له ســطحې څخه کم وي او نشي کولای هغه شــیان او خدمتونه رانیسي چې پخوای رانیولای شوای.

۲-د قیمتونو زیاتوالی او د ثروت ویش یا توزیع:

انفلاســیون په اقتصاد کي د درآمد توزیع هم تر تاثیر لاندي راولي . کله چې قیمتونه لوړ شي پولي درامد هم زیاتوالی مومي خو دغه زیاتوالی یو تربله سره برابر نوي. له کومي استثنا پرته د پولي قیمتونو له زیاتوالي څخه لیږ یا ډیر لوړ وي .

۳ -د قیمت او پس انداز زیاتوالی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلــه چــې قیمتونه لوړیږي خلک د انفلاســیون په مقابــل کي د حمایت لټه کــوي .کله چې انفلاسیون ادامه پیدا کړي قرض ورکوونکی او د غیر پولي شتمني څښتن سودمند کیږي او د پانګې څښــتن او هغه کسان چې قرضونه ورکوي تاواني کیږي. په دې برسیره امکان لري چې د انفلاسیون په پایله کي پس انداز او د پانګې ساتنه کموالی ومومي چې دا پخپله لدې کبله چې تقاضا ګړندۍ کوي، ممکن د انفلاسیون حالت نور هم شدید کاندي. که چیرته خلک په خپلو پیسو باندي یوازي توکــي واخــلي، په دې ترڅ کي باید ټول پانګوونکې له بانکــي قرضې څخه تامین نشي ځکه ځیني وخــت دغه پیښــه هم په خپل نوبــت سره اضافې تقاضا ته زیاتوالی ورکــوي او د توکو عمومي سطحه بیا لوړوي.

۴- انفلاسیون اواقتصادي وده:

د قیمتونــو تدریجي لوړوالی ممکن د پس انداز د کموالي لامل وګرزي چې په خپل نوبت سره تولیــدي پانګــې اچوني ته کموالي ور بښــي، له بله لوري څرګنده ده چــې د تولید او درآمد وده د کارګرو او ټولو منابعو د کامل اشــتغال تضمین کوي او کله چې کافي تقاضا شــتون ونلري اقتصاد په بشپړه توګه وده نشي کولای او ګټه اخستنه په سمه توګه نه ترسره کیږي.

کلــه چې د تقاضا د زیاتــوالي په موخه قیمتونه زیاتوالی و مومــي او دغه زیاتوالی د مزد له زیاتــوالي څخه د مخه وي ، د ســود نــرخ زیاتوالی مومي. په دې حالت کــي شرکت خپل تولید ته زیاتوالــی ورکوي او د ظرفیت د زیاتوالي لپاره په نــوي پانګه اچونه باندي لاس پوري کوي. په دې حالت کي د قیمتونو زیاتوالی ممکن دی او د اقتصادي ودې د ګړندي نرخ لامل ګرزیدی شي.

۵- انفلاسیون او دخارجې قرضو ورکول:

کــه چیرت په یوه هیواد کي نرخونه د نورو هیــوادو په پرتله زیات لوړ شي ، نود هغه هیواد واردات زیات او صادرات یې کموالی مومي چې د خارجې قرضې د لیږوالي لامل ګرځي یانې د دغې پیښــي په ترڅ کي د هیواد پولي ذخایر کمیږي او له بهر څخه د قرض اخیســتلو ځواک له منځه وړي.

د قرضې د کسر د جبران لپاره له خارج څخه د قرض اخیســتلو د عدم تمایل په ترڅ کي پکار دی چې د وراداتو په سطحه کي کموالی راشي چې دغه مسله احتمالاً تولید او اشتغال هم کموي او زیات شرکتونه چې په لمړنیو موادو او خارجې پانګه باندی متکي دي وخت ته منظر پاتي کیږي.

۶- انفلاسیون او اشتغال:

د فیلیپس په نامه انګلیسي اقتصادپوه د بیکاري او مزد په اړه خورا ګټوره تجربه ترلاسه کړیده ، هغه ترلاسه کړه چې بیکاري د پولي مزد له زیاتوالي سره ټینګ تړاو لري. نورو اقتصاد پوهانو هم د هغــه کار تــه پراختیا ورکړه او دبیکاري او قیمتونو د بدلون تــر منځ یې اړیکه وڅیړله، هغوی ترلاســه کړه چې په لنډ مهال کي د بیکارۍ او انفلاســیون تر منځ خورا مهمه اړیکه شتون لري او کامل اشــتغال باید له انفلاسیون سره یو ځای په تدریجي توګه وي . (فریدمن) عقیده لري چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوږده مهال کي د هغوی تر منځ ورته رابطه شــتون نلري او د کامل اشــتغال او قیمتونو دثبات موخې ته لارسی ممکن دی.

فلیپس عقیده لري چې په اقتصاد کي کامل اشــتغال هغه مهال ایجادیږي چې هرچا ته د بازار د مروج مزد له مخي کار پیدا شي، نو کوم بازار چې ورته خاصیت ولري د کامل یا بشپړ بازار په نامه یادیږي. باید و ویل شی چې په واقعې نړۍ کي ورته بازارونو ته رسیدل شوني نه دي ، ځکه د کار او توکو په بازار کي یو نه یو ډول نقایص یا نیمګړتیاوي شتون لري.

د یــوې دنــدې لپاره پوهه او اړین مهارت، د کار په برخه کې د معلوماتو ترلاســه کول، له یوه شــغل څخه بل هغه ته د انتقالی بدلیدو لګښــت او داسي نور هغه څه دی چې له کبله یې د کار بازار نشي کولای بشپړتیا تر لاسه کړي. د دغو نیمګړتیاؤ د شتون له کبله امکان لري د کار په بازار کې اضافې عرضه شتون ولري . دغه پیښه هغه مهال منځته راځي چې د کار په لټه کي د کارګرانو شــمېر له کاري فرصتونو سره متناســب وي. په دې حالت کی بیکاري د اصطکاکي بیکارۍ په نامه یادیــږي . کله چې دبیــکارۍ نرخ د اصطکاکي بیکارۍ له نرخ سره برابــر وي ، ویل کیږي چې په بازار کې کامل اشتغال شتون لري چې کولای شو د یوه ګراف په واسطه یې په لاندې ډول وښیو:

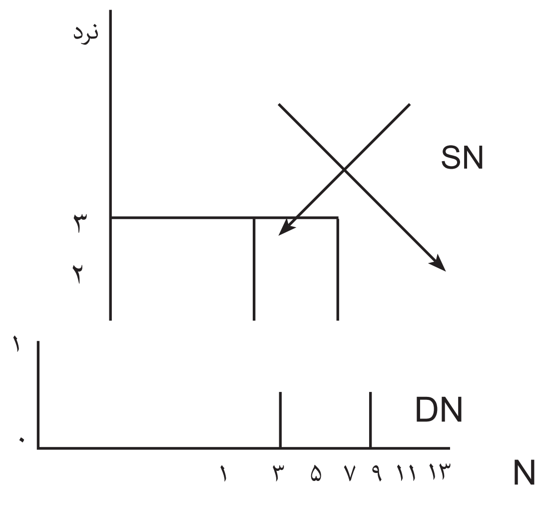

په هغه بازار کي چې اصطکاکي بیکاري شــتون ونلري د N۲ کارګرانو شــمیر د Lu۱ د واقعي مزد په نرخ سره اســتخدام کیږي خو په بازرا کي د شــته نیمګړتیاؤ له کبله د هغو کارګرانو زیات شمیر چې کولای شي د Lu۱ له مزد سره د کار اشتغال ولري، N۱دي . د اشتغال په N۱سطحه کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشـــاغلو تعداد په دقیقه توګه د هغو کارګرانو له شـــمیر سره مســـاوی دي چې د کار په لټه کي وي، نو په دې اساس اضافې عرضه له اضافې تقاضا سره مساوي دي.

پـــه دې توګـــه اضافی عرضه او اضافی تقاضاسره مســـاوی وي. او د مزد نرخ هم تغیر نه کوي.
د اصطکاکي بیکارۍ نرخ مســـاوي کیږي په N۲/N۱-N۲ که چېرې دشـــغل ســـطح N۱ فرض شي.
دبیکارۍ نرخ مســـاوی کیـــږي N۲/N۱-N۲ داصطکاکـــې بیکارۍ نرخ سره یو ډول وي نو شـــغل بشپړدی.

پـــه هره اندزه چـــې د بازار نیمګړتیاوې کمې وي، د اصطکاکي بیـــکارۍ نرخ هم په هماغه اندازه کمېدلای شي .

تـــر کومه ځایه چې دغه نرخ د انســـان درامنخته شـــوي اغېزو لاندې وي، نـــو پکار دی چې د دغو نیمګړتیـــاؤ لپـــاره هڅې وشي او په دې منظـــور د اتحادیو د انحصاري اثراتـــو د کموالي روش پکار ولویږي، شرکتونه د نویو کاري فرصتونو ایجاد ته و هڅول شي، د افرادو لپاره د تخصیصي زده کړو او مهارتونو پروګرامونه پکار ولویږی د خالی مشـــاغلو په هکله خلکو ته وړیا معلومات فراهم شي تر څو د کار په لټه کې کار ګران په لیږ مصرف سره د کار غوښتنې چارې په مخ یوسي.

هغه څه چې د کارموندلو د اســـانتیا په برخه کي تر سره شـــوی دي زیاتره یې د مزد او بیکارۍ د اړیکي په اساس د انګلسي اقتصاد پوهانو له تجاربو څخه منشا اخلي .

لاندنـــۍ منحنـــي چې د بیکارۍ او پولي مزد تر منځ د اړیکي ښـــودنه کوي د فیلیپس د منحني په نامه یادیژي.

د فیلیپس د کار په اساس له هغه وروسته نوور پوهانو د بیکارۍ د نرخ او قیمتونو د بدلون د عمومي سطحې تر منځ اړیکي مطالعه کړې چې تر لاسه شوي منحني یې د لاندي منحني شکل لري.
په اوږده مهال کي د حقیقي مزد زیاتوالی د کارګر له ګټورتوب سره نژدې اړیکي لري.

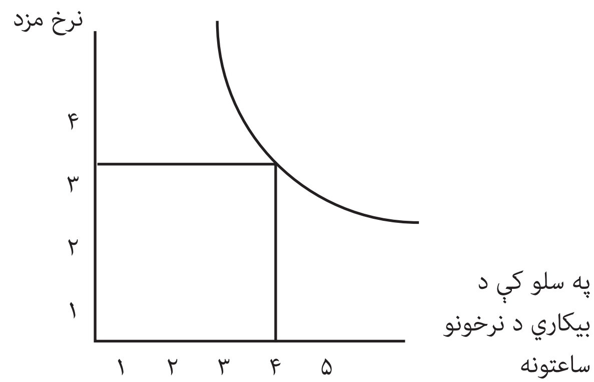

د امریـــکا لپاره د۱۹۹۷ ام کال د صنایعو په کارځای کې د کار ګرانو ګټورتوب تر اوســـه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دری فیصده ته نژدې دی، نو په دې اساس کله چې قیمتونه د ثبات په حالت کې وي لکه د ۱۹۶۲ ام کال پــه ځیــر، په پولي مزد کي باید ۳٪ زیاتوالی راشي، پورتنی مثال دا مســله تائید وي، چې که چیرته د قیمتونو عمومي ســطحه لوړه شي ، کارګران له لیږ ځنډ نه وروســته په کال کی تر ۳٪ د زیات پولي میزان غوښــتنه کوي او هغه تر لاســه کوي ، د دې طریقې له مخی لیدل کیږي چې د قیمتونو د عمومي سطحې او پولي مزد د زیاتوالی تر منځ قوی اړیکه شتون لري چې فیلیپس او د هغه پیروان د اقتصادي سیاست له مخې ورته په اهمیت باندی قایل دي.
ځکه د فیلیپس ارزونه د دې څرګندونه کوي چې که چیرته د انفلاســیون نرخ په کال کي ۳٪ شي نو د بیکاري نرخ حد اقل ۴٪ ته رسیږي.

هغــه لومړنــی اااقتصاد پوه چې د فیلیپیــس منحني یې تر ځیړني لانــدي ونیوله او نیوکي یې وړباندي وکړي، (میلتون فریدمن) دی چې له نظره یې د فیلیپس منحني یوه لنډ مهاله هغه ده او په اوږده مهال کي صدق نکوي. په اوږده مهال کي یوازي د اصطکاکي بیکارۍ یا طبیعې بیکارۍ نرخ شتون لري .

فریــد من د خپل اند او تر لاســه شــوي پایلې له مخي فرضیه وړانــدي کوي. فرض کړئ چې اقتصاد د بیکارۍ په لوړ نرخ کي قرار لري او اوس ګړندۍ توســعې ته ننوځي، په پایله کې رکود او قیمتونــه ثابــت پآتي کیږي او ورو، ورو کموالی مومي او هر فــرد انتظآر لری چې دغه وضع په راتلونکــې کــې هم ادامه پیدا کړي . د بېکاره کارګرانو په واســطه د تولیــد له زیاتوالي سره زیات ګارګران په بازار باندي د حاکم مزد له نرخ سره استخدامیږي او څنګه چې د تولید نرخ نه زیاتیږي، نو د بیکاری له امله د قیمتونو په سطحه کي بدلون نه راځي خو د شرکت د توسعې له دوام سره باید زیات مزد ترلاسه کړي.

کارګــران له دي عقیدې سره چــې ګواکي که نرخ ثابت پاتي شي نو د دوی له لوري د پولي مزد زیاتوالی چې د حقیقې مزد له زیاتوالي سره په برابره توګه پیش بیني شوی دي، قبلوي. د کارګرانو د پولي مزد زیاتوالی د تولید لګښــت زیاتوي چې په پایله کي یې د قیمت عمومي ســطحه لوړی ژي. د حقیقې مزد په پیش بیني شــوی زیاتوالی کی د قیمتونو عمومي سطحه صدق نکوي، ځکه حقیقې مزد یا خو ثابت وي او یا کموالی کوي او زیات کارګران استخدامیږي. که چیرته مجموعي تقاضــا د پــولي او مالي روش له لاري پراخه شي، قیمتونه زیاتوالی کوي او د حقیقې مزد او بیکارۍ نرخ زیاتیږي. د فیلیپس له منحني څخ د فریدمن د برداشت مهم عامل د توکو د قیمت لوړوالی او د حقیقې مزد زیاتوالی دی.

څنګه چې د کارګر لپاره تقاضا د حقیقې مزد تابع دی نو انفلاســیون یوازي د کارګرانو لپاره د تقاضا په ترخ کي منځته راځي. نو ضروري ګڼل کیږي چې حقیقې مزد د تعادل تر ســطحې ښکته تعیــن شي. فریدمــن عقیده لري چې د توکو قیمت د هغــوی د مزد په پرتله په ګړندۍ توګه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپیش بیني شــوي انفلاســیون سره تطبیق کیږي، چې دغه زماني فاصله یوازې تر هغه وخته ادامه پیدا کوي چې د قیمتونو دسطحي د بدلون په مورد کي د کارګرانو وړاند وینه ناسمه وي او عقیده لري چې کارګران بلاخیره له خپلي پیش بینۍ څخه خبرتیا تر لاسه کوي

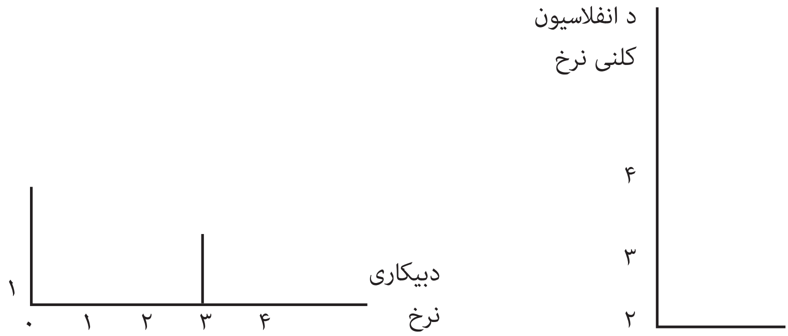

پــه کومــه اندازه چې د بیکاري نــرخ وده کوي په اوږده مهال کي د بیــکارۍ د نرخ بدلون د انفلاسیون د نرخ له تغیر سره شونی نه دي، نو په دې اساس د فیلیپس اوږد مهاله منحني د طبیعې بیــکاري نــرخ کي عمودې خط په افقــې محور باندي دی او یوازې د بیــکارۍ د دایمي کموالی، د بازار د نیمګړتیاو د کموالي په موخه د روشــونو طرحه او اجرا ده. که چیرته دغه سیاســتونه په مــخ یوړل شي د طبیعی بیکارۍ نرخ کمیږي او دفیلیپس اوږد مهاله منحني په چپ لوري لیږدول کیږي .
«اتواکتنابــی» د فیلیپس د اوږد مهالــه منحني په برخه کی نوی نظر مطرح کړیدی. دغه نظریه د هغې د ځیرني خواص دي چې د فیلیپس منحني د فریدمن له تحلیل سره ترکیب کوي.

د مالي بازار ونو ویش:

د اقتصــاد علــم پوهانو د نورو ټولو برخو په څیر مالي بازارونه هم تعریف کړیدي. که څه هم دغــه تعریفونــه له ظاهري نظره سره ورتــه نه دي خو بیا هم د یولړ مهمو او ګډو اســاسي نقطو لرونکي دي.
د « فرانســواپیرو» په نامه فرانســوي عالم مالي بازار داسي تعریف کوي: مالي بازار له هغه ځای څخه عبارت دی چې اقتصادي واحدونه د ځیني اقتصادي ارزښتونو د معاملي په توګه تري استفاده کوي.
معمولاً بازار ونه په دوو کته ګوریو کي مطالعه کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱. ځانګړي مالي بازارونه:

معمــولاً په خصوصی مــالي بازارونو کي د معاملي د اړخونو واحدونه پیژندل کیږي. دغه اصل اعتبــارات او نــور معاملات په بر کــي نیسي چې د مالي بازار له لوري تــر سره کیږي. یانی د دغو بازرونو اســاس داسي تصور کیدی شي د اقتصادي ارزښــتونو معامله د پیژندلو تر اســاسي شرایطو لاندي تر سره کېدی شي.

۲. دبورس بازار:

کــوم څه چې په خاص مالي بازار کي وليدل شــول په عمومي مالي بــازار کی مطرح نه دي او اقتصادي معاملات د هغوی د اقتصادي ارزښت له مخي د قیمتي اوراقو په ډول په بې نومه توګه تــر سره کیــږي. د ورځنۍ نړۍ زیاتره مالي بازارونه ورته خصوصیــات لري، له همدې کبله دبورس بازارونــو پــه نامه یادیږي. دبورس کلمــه د معنا او لغت له مخي له مالي بــازار سره کومه اړیکه نلري، یوازي د یوې اصطلاح په توګه منل شویده. ورته اصطلاح له یوې تاریخې حادثې څخه منځته راغلي ده . دغه اصطلاح د مجاري کورني له (Vonder Boures) عادت څخه مشــتق شــویده. په دې مانا چې نوموړي کورنۍ هره یکشنبه په خپل کور کي یو شمير سوداګر او د صنایعو څښتنان را غونــډول او د مهمــو اقتصادي موضوعاتو په هکله یې سره خبري کولي. دغه ناســتې ددې لامل شــوي چې ځیني اقتصادي معاملات هم د اشــتراک کوونکو تر منځ په مجالســو کي ترسره شي، له دې وروســته دغه رسم او عنعنه پاتي شــوه او په ټولو هیوادونو کي مروجه شوه . نو په دې توګه پــه کومو ځایونو کي چې د اقتصادي ارزښــتونو په سر د معامــلي کولو موضوعات مطرح کېږي د بورس محافلو په نامه یادیژي. نن ورځ کولای شو له ډول ډول بورسونو څخه یادونه وکړو، د مثال په توګه د توکو ټمونوي بورس.

په ورځني اقتصاد کي بورس د نړۍ د اقتصادي بقا د مهمو شرایطو له ډلي څخه شمیرل کیږي ځکه د ورته حرکاتو په ترڅ کي د نړی په ســطحه متناســب اقتصادی او ســیاسي حرکات منځته راوړی شي.

د مثال په ډول د ۱۹۲۳-۱۹۳۳ کلونو تر منځ د وال سټریټ په نامه د بورس بازار د اخلال له امله خورا ستر بحران را منځته شو.

نــن ورځ د صنعتــي او نویو صنعتي شــویو اســیایې هیوادونو بورس د نړۍ پــه اقتصادي څرخ خوځولو کی خورا مهم رول لري.

د بازارونو نړیوالتوب:

د نړۍ په ســطحه د مختلفو بازارونو د ضم کولو او متحد کولو پروســې ته "Globalization of Markets" ویل کیږي. دغه پروسه اصلاً د یو لړ مشترکو اصولو، تجاربو، سیستمونو، ستراتیژیو او هوســایۍ یو مشــترک تشخیص او تعرف ته ویل کېږي چې د مشترکو تولیداتو او خدمتونو لپاره تدریجاً دکلتوری تغیراتو او بدلونونو سبب کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له همدې کبله د "Pepsi," coca-cola", " McDonalds", " burgers", " Music of Madonna"," "MTV", " Sony" "Walkdan"s, " Levis jeans", " Indian masala dosa" , "Indian "Hyderabadi biryani", " Citicorp" "credit cards او داسې نورزیاتره شیان د مستهلکینو د ذوق وړ تولیدات ګرزېدلي دي.

د بازارونو د نړیوالتوب خواص

– د نړیوال بازار تشکیل د یوه شرکت د سایز په لویوالي پوري اړه نلري، حتی ځیني کوچنی شرکتونــه کولای شي په نړیوالو بازارونو کي فعاله ونډه واخلی . د بېلګي په ډول د برطانیې یو کوچنی رستورانت "Harry Ramsden" چې د کلنی خرڅلاو اندازه یې ۱۹ ملیونه ډالر کیدله اوس هڅه کوي چې د خپلو ماهیانو او چپسو خرڅلاو د جاپان تر هیواد پوري ورسوی.

– په ځایې یا محلی بازارونو کي دســتراتیژیو بدلون آن د بازارونو د "Globalization" یــا نړیــوال کیدلو وروســته هم لا په خپل ځــای پــاتي دە.د بېلګي په دود د دغــو توپیرونو پــه وړاندې شرکتونه هم ورته ســتراتیژي عملــی کوي. که ورته وکتــل شي د "Coca-Cola"," "McDonalds", "Levis jeans"" او داسې نــور شرکتونــه د هر بازار لپآره په بازارکی د شــته شرایطو او جریاناتومطابق د خپل سوداګریز فعالیت د نورمال پرمختګ لپاره مختلفی ستراتیژي پر مخ بیایی.

– زیاتــره باندني بازارونــه د تولید او تجارت له مخي د مشــینری، تجهیزاتو، خامو موادو، کمپیوتر او داسي نورو صنعتي سامان الاتو په څیر د non-consumers goods بازارونه دي.

– نړیوال سوداګریز شرکتونه دکورنیو بازاونو په شمول په مختلفو ملي او بین المللي بازارونو کــي یــو له بل سره دوامداره ســیالیو او رقابت ته دوام ورکــوی. د بیلګي په ډول د کوکا کولا شرکت د پیپسی د شرکت ستر رقیب دە: همدارنګه فورډ شرکت د ټویو ټا ، "Boeing" شرکت د "Airbus" او "Caterpillar" د "Komatsu"،شرکتونــو نړیــوال رقیبــان دي. نــو د دارنګه شرکتونو د سیالۍ او تربګنۍ په ضمن کي نړیوال بازارونه منځته راځی.

۱- سی اف ډي بازار یا (Contract for Difference = C. F. D)

په دې ډول بازار کې تاشې یوازی د نرخو نو په توپیر کې سره شریک یاست د دې قرارداد په کولو سره تاسي نه شي کولي چې د معاملې په مالی دارائي کې د فزیکی بدلونونو په نســبت ادعا وکړي. یا ادعا ولری تاسی یوازی د قیمتونو په توپیر کې مومی یې.

په دې بازار کې تاسی کولی شي ګران قیمته فلزات، استراتیژیک کالي(نفت) او حتی لوړ سهام چې لوړ نقدوونکي وي معامله کړي. هغه څوک چې غواړي ځان په سی. اف .ډی بازار کې داخل کړي د بورس بازی او پانګونې له ځانګړو توپیرونو څخه ځان آګاه کول ورته ډېر اهمیت لري.

تجــارت په ســی. اف . ډی(C. F. D) بازار کې طبعاً ســودا ګرانه ماهیــت غواړي.... C . F. D د نــه پایوونکو (ناپایدار) بازارونو څخــه په جهان کې دي. په ځانګړې توګه په هغو معاملو کې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

احتیاطــی پــس اندازونه (پانګه، ذخیره) تر سره کوي لنډ محالــه معاملې کیدای شي ډیري ګټورې وي. هغــه معامله کوونکي چې باریک بینه او احتیاط کار عمل کوی حتی په شــپه کې هم کولی شي چې ډیري لوړې ګټې تر لاسه کړی. لنډ محاله معامله یوه ستونزې پارونکي معامله وي. او په هیڅ ډول د هر چا لپاره مناسبه نه وي. او لنډ محاله معامله اصلاً یو ډول بورس بازی د او هغوی یوازې ســوداګری کوي په هر ډول هغه وګړی(اشــخاص) چې پهC . F. D بازار کې معامله کوي حرفوی لنډ محاله معامله کوونکي نه وي. اغلب معامله کوونکي حرفوی وګړی وی. دغه وګړی لنډ محالــه معاملې نه کوی بلکه کلــه کله د لنډ محال لپاره دغه بازار ته ځان دننه کوي. او دا هم یو ډول سوداګري ده. او نه باید له پانګونې سره یو شان وګڼلی شي.

۲- بــازار فارکــس (Forex): د معنــا له مخي څرنګــه چــې foreign exchange د بانکنوټونو، مسکوکاتو، چکونو، ډرافټونو، الیکترونکی پیسو او bank balance په شکلونو د باندنیو هیوادونو پیســو ته ویل کیږي نو foreign exchange markets یو فزیکی، انلاین، او بنیادی جوړښــت ده چې په واسطه یې د market force او یا دوه اړخیز توافق په تر څ کي د ټاکل شوي نرخ له مخي د یوه هیواد پیسې د بل هیواد په پیسو باندي بدلیدلای شي. د باندنیو اسعارو معامله چې ممکن په فزیکی یا آنلاین شــکل سره تر سره شي، د باندنیو اســعارو د اخیســتونکی او پلورونکي تر منځ داسي موافقې ته ویل کیږي چې په تر څ کي یې د واحدی سکی ثابت رقم د بلی سکی د معین مقدار پیسو په عوض په مشخص وخت کي تسلیمیږی.

د باندنیو اســعارو د دغه ډول بازار په جغرافیوی لحاظ په ټوله نړۍ کي تیت شــوي، ګډون وال یې پوه او مجرب کسان دی، ګټې او مختلفی معاملې پکی تر سره کیږي. او د باندنیو اسعارو معاملې د ټولی نړۍ په جغرافیوی ساحو کي د هر هیوا د په سطحه ترسره کیدلای شي.
دغه بازار په ورځ کي ۲۴ ســاعته او په کال کي ۳۶۰ ورځې پرانســتي وی. څنګه چې په دقیقه کي د نړۍ په هر ګوټ کي د اســعارو بیلا بیلې معاملې تر سره کیږي او په بازار باندي مختلف اثرات غورځــوی، نو د مختلفو ســاحو د وخــت د تو پیر له امله ګډونوال او د اســعارو تجارتي مراکز ۲۴ ساعته پرانستي او د ورته جریانی پروسې مراقبت کوی.

د باندنیو اســعارو بازار یا foreign exchange markets د جوړښــت له مخي له دوو طبقو څخه جوړ شــوی چې یوه برخه یې عمده یا whole saller/enterbank او بله برخه یې پرچون بــازار ده. ددغه بــازار ګډونوال د باندنیو اســعارو له بانکي او غیر بانکــي ډیلرانو، افرادو، هغو شرکتونو چې کمرشــل او د پانګونې معاملې کوي،speculators، منځګړیو، مرکزي بانکونو، زیرمه تونونو او دلالانو څخه عبارت ده. ددغه بازار بانکي او غیر بانکي ډیلران په عمده او پرچون توګه فعالیت کوي. دوی باندنی اسعار په 'bed' قیمت سره را نیسي او په 'ask' قیمت سره یې پلوری.

(c) ketabton.com: The Digital Library

افراد او هغه شرکتونه چې ورته تجارتي معاملات کوي له واردونکو، صادرونکو، "MNCs"شرکتونو، ګرځندویانو او داسي نورو څخه عبارت دي. دغه طبقه د باندنیو اسعارو بازار د تجارتي معاملاتو د تر سره کیدلو په برخه کي د facilitative ارګان یا سهولت برابروونکی ستېي په ډول استعمالوي. Arbitrager's یا منځګړي او speculators د اسعارو په دغه بازار کي لدې امله ګډون کوي ترڅو داســعارو د نــرخ له بدلون څخه په یــوه نه یو ډول ګټه پورته کــړي. دوی هڅه کوي په بېلابېلو بازارونــو کــي د نرخ له همزمــان بدلون نه ګټه اوچته کــړي. مرکزي بانکونــه او زیرمه تونونه یا treasuries بیا په بازار کي د دې لپاره ګډون کوي تر څو دباندنیو اسعارو ذخایر او زیرمی پوره او یا ختمی کړي او دبازار په نرخ باندي خپل اثرات جاری وساتی. دباندنیو اسعارو دلا لان او ایجنټان د خپلو بادارانو په وکالت او نیابت د باندنیو اسعارو د پیر او پلور معامله کوي او د خپل خدمت په عوض کي له هغوی نه معمولي کمیشن اخلی.

ددغه بازار د حجم په برخه کي ویلای شــو چې د اســعارو په بازار کي د سوداشــویو اسعارو مقدار او میچه خورا ستره ده د تخمین له مخي په دغه بازرا کي د اسعارو د پیر او پلور د تر سره شویو معاملاتو اندازه په ورځ کي نژی US $۱,۵ ترلیون ته رسیږی.

۳- د فارکس بازارونو مرکزي موقعیت :

د فارکــس تجارت په شرحه کــې سره لدې چې له بازار څخه مو یادونــه وکړه، و پوهیدو چې فارکس د ســترو بانکونو تر منځ د تجارت په دود معنا کړو چې د ســترو شرکتونو تر منځ د معاملي کولو اســانتیاوي برابروي. د فارکس په بازارونو کي د اســعارو نرخ له هغه اخري نرخ څخه عبارت دی چې د دغو بانکونو له ډلې څخه دیوه له لوري وړاندي شوی وي.

په ورته بازارونو کي د انترنېټ او تلفون په څیر د الکترونیکي وسایلو د شتون له کبله د نړۍ په هره برخه کي معامله کول ممکن کوي، چې دا پخپله یو ستر بازار چې د Over Tht Counter په نامه یادیږي منځته راوړی.

راځي پوه شو چې بورسي بازار څه شی دی؟ له هغه بورسي بازار سره چې تر اوسه مو ورنه یادونه کړیده، څه توپیر لري؟

فرابوریســی بازار یا Over Tht Counter د بورس د معمولي بازارونو په څیر د ټاکلی فزیکي مکان لرونکي ندي . ورته بازارونه د کمپیوتر او تلیفوني اړیکو په اســانتیا بریالی شــوی دي چې په مرســته یې په ســلګونو معاملې تر سره کیدی شي . په بوریسي بازارونو یا Over Tht Counter کي زیاتره معاملات د مالې موسساتو او یا نړیوالو موسساتو او د هغوی د پیرونکو یا مشتریانو تر مینځ تر سره کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Over The Counterبازار خصوصيات

۱. د نورو بازرونو په پرتله د زياتو اسانتياؤ شتون
۲. د بورس له لوري د شرايطو عدم تعين
۳. په ورته بازارونو کي معامله کول د بورس بازراونو په پرتله يوه درجه لوړه ده
۴. له هغو معامله کونکو سره په مستقيمه توګه اړيکه نشي ټينګولای.

په Over The Counter معاملاتو کي ويره يا خطرات

يوازنـــی خطـــر چې په ورته معاملاتو کي شـــتون لـــري ، د معاملې د لوريو تـــر منځ د ژمنو او تعهداتو له نه اجرا کيدلو څخه عبارت دی.

څنګه چې يادونه وشوه په ورته بازارونو کي پيسې له امريکايې ډالر، انګليسې پونډ، جاپآني ين، اســتراليايې ډالر، سويســـيي فرانک او کاناډايې ډالر څخه عبارت دی نو په دې ځای کي دا پوښتنه اهميت لري که و پوښتلې شي چې په بازار کي د پيسو تبا دلوی اهميت په څه ډول ټاکل کيږي.

د دې پوښتني د ځواب په موخه بايد لاندي ځانګړنې مطالعه کړو.

۱. قوي اقتصاد او د ځواکمنو اقتصادي شاخصونو شتون
۲. د مستقيم اقتصاد د ځواکمن کاري نظام شتون چې د تطبيق وړتيا لري.

دغه عوامل کولای شي د پيسو د يادي شوې نيوکې ځواب و وايې.

دغه عوامل کولی شي د يادو شوو پيسو په نقد کولو کې رول بازی کړی او دهغوی د کار درجه په بازار کې تثبيت کړي مونږ په تير بحث کې دا ( ) (در جفت وارد بودن پول ها) په معاملو کې مو بيا يادونه وکړه. د مثال په ډول ډالر، پوند، او يا يورو د ين په واړاندی اوس که فرض وکړو چې يو واحد په بازار کې معامله کيږي او د پوند ارزښت په بازار کې ۱,۸۸۵۶ ډالر ده نو په دې ډول ښـــودل کيږيG.B.P/U.S.D=۱/۸۸۵۶ نو د معاملی په دې لحظه کې چيری مشـــتری ۱۰۰ رزه ډالره پانګونه کړی وي. او دانګلستان پوند اخلی او څو ساعته ورسته د انګلستان د پونډ قيمت ۱,۸۸۱۳ رقم ته رســيږی نو په دې وخت کې معاملــه کوونکي د خپل تحليل په بنياد د معاملی د تړلو (بســتن) پريکړه کوي. او خپل ســود(ګټه) اخلی نو په دی ځای کې معامله کوونکی دا لاندی ګټه کړی ده.

۱۰۰۰۰۰۰/۱۰۸۸۵۶=۵۳۰۳۳۰۵۶ اخيســتل شــوی انګلســتانی پونــد د معاملــی پــه پيــل کــې ۵۳۰۳۳۰۵۶*۸۹۱۳,۱=۱۰۰۳۰۲,۲۹ لاســته راغلــی آمريکايی ډالر د معاملی پــه پای کې د معامله کوونکي ګټه مساوی ده په ۳۰۲۰۲۹ امريکايي ډالره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقیم او غیر مستقیم د پیسو اسعار

په دې بازار کې دوه ډوله پیسې په کار وړل شوي. او د یو په بل وړاندې معامله شوی هغه اسعار چې د طلا په بنیاد وی هغو ته مستقیمی پیسی وایي او د دې نه پرته که امریکایي ډالرو بنیادونه لري. نو هغو ته غیر مستقیمی پیسی وایي.

د نورو بازارونو په پرتله د فارکس بازار ښه والی:

- بازار ته اسانه لاس رسی: دغه بازار ته یوازې د یوې پایې کامپیوتر په واسطه رسیدشونی کېږي.
- **د انټرنیټ ډاډمنه شبکه:**
- د کاري پروګرام اسانتیا: له یاد شوي شونتیا سره تاسو کولای شی د زمان په هره لحضه کي له ورته بازار سره اړیکې ونیسی. په دې ترځ کي معامله کوونکي لاندې اسانتیاوي تر لاسه کولای شی
- د پرانستلو لپاره انتظار ته اړتیا نشته.
- کوم ځانګړي ځای ته د تلو اړتیا نشته
- د ځانګړیو قانوني شرایطو اړتیا نه احساس کېږي لکه کریډیټ کارټ او داسي نور.
- د لګښت کموالی
- د بازار دوه اړخیز خاصیت
- د پیسو د بازار شفافه اطلاع رساني.
- د مالیاتو نه ورکول یا عدم پرداخت.

دڅلورم څپرکي   د مطالبولنډیز:

د انفلاسیون او مالي بازارونو په ماهیت او د اقتصادي معاملاتو په اقتصادي اهمیت باندي وپوهیدو ، همدا شان یادونه وشوه چې انفلاسیون په کومو حالاتو کي بروز کوي او په اقتصادي، ټولنیز او سیاسي ډګر کي څه اغېزې لري.

د څپرکي په اوږدو کي مو د انفلاسیون له ګټو او تاوانونو څخه هم یادونه وکړه او د هغه د ډولونو په هکله مو اړین معلومات تر لاسه کړل.

څنګه چې انفلاسیون د خپلو اغېزو په لړ کي له اقتصادي پلوه زیاتې ټولنیزې ستونزې په ځان کې رانغاړي نو په دې خاطر خو د هغه د مخنیوي له میتودونو څخه هم لنډه یادونه وشوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څېرکي په اوږدو کي و ویل شول چې په ټولنه کي یوازي فزیکي پیسې او بانکنوټونه شتون نه لري بلکي له څنګه یې دفتري پیسې هم د فزیکي پیسو په څېر خپلي دندي په مخ وړي او د اقتصادي فعالیتونو د تر سره کولو پروسې ته چټکتیا وربښي.

څنګه چې انفلاسیون له تولید شویو توکو سره په تړاو د پیسو له عرضې سره نیغه اړیکه لري نو په دې اساس مجبور یو چې د پیسو عرضه د ټولنیزو اړتیاؤ له مخي د شته ارزښتمنو توکیو او اقتصادي معاملاتو د نسبت له مخي مطالعه کړو.

څنګه چې پخپله د انفلاسیون پدیده د ټولنیز تولید په پرتله د پیسو زیاتې عرضې ته ویل کیږي نو په دې اساس د تولیداتو له عرضې او د هغوی له تقاضا سره هم مستقیمي اړیکي لري او څنګه چې تولید په خپله د یوه کار په تر څ کي منځته راځي او له استخدام سره تړلي پدېده ده او استخدام په خپل نوبت کي له مزد سره اړیکي لري نو ویل کیږي چې انفلاسیون له مزد سره په تړاو د هر اړخیزو اثراتو لرونکی دی او په ورته زمان کي کولای شو دغه پدېده د دولت له عوایدو سره په تړاو مطالعه کړو. نو ویلای شو چې دغه اقتصادي پدېده د یوه هېواد د تجارت له بیلانس سره په تړاو هم مطالعه کولای شو.

د څلورم څپرکي پوښتنې:

۱. د انفلاسیون مفهوم څه شی دی؟

۲. انفلاسیون څنګه منځته راځي؟

۳. څو ډوله انفلاسیون پیژنئ؟

۴. په ټولنه کي د انفلاسیون اقتصادي اغیزې واضیح کړئ؟

۵. ایا انفلاسیون د بیکارۍ د منځته راتلو لامل کیږي او کنه ؟

۶. د انفلاسیون په ترڅ کي د هیواد د رسمي پیسو له منځه وړل څومره اهمیت لري واضیح یې کړئ؟

۷. د تادیاتو بیلانس څه شی دی او د تادیاتو له بیلانس سره په تړاو د انفلاسیون اغیزې څه شی دي؟

۸. د انفلاسیون د مخنیوي میتودونه شرحه کړئ؟

۹. د مالي بازار مفهوم څه شی دی تشریح یې کړئ؟

۱۰. کوم ډول انفلاسیون د اقتصادي رشد له مخي ګټور دی نوم یې واخلئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

کریدت او په اقتصاد کې د هغه رول

ټولیزه موخه:
په اقتصاد کې د کریډیټ او قرضې د رول او اهمیت

د زده کړې موخې: د دې څپرکي په پای کې له محصلینو نه هیله کېږي چې :

۱- د کریډیټ یا اعتبار ډولونه و پیژني.

۲- د جاري حسابونو له مخې کریډیټ و پیژني.

۳- د رانیوونکو له مخې کریډیټ و پیژني.

۴- په خارجې تجارت کې د کرېډېټ اغیزې و پیژني.

د دې لپـاره چـې په ټولنه او اقتصاد کې د هغه په اهمیت باندی و پوهېږو غوره ده چې په لومـړی سر کـې د کریډیټ په کلمه باندې خبري وکړو او وروسـته یې اهمیـت تشریح کړو. یوه اقتصادي معقوله ده چې وایې د انسـان اړتیاوې بیشـمیره دی خو د هغوی د رفعه کولو وسـایل محـدود دي، دغـه جمله مو له یو لړ اقتصادي اړتیاوسره اشـنا کوي چې هـره اقتصادي پدیده د هغوی د پیژندلو له مخې مهمه ده نو په دې اساس په لومړی سر کې کریډیټ د اقتصاد له مخې تحلیل او ارزیابې کوو او وروسته یې په اهمیت باندې خبرې کوو.

د کریډیـټ لفظ دا مفهوم پیاده کوي چې که د یوه ارزښـت پـه مقابل کې د هغه د معادلو روشونو په واسطه شیان او خدمتونه تر لاسه شي او د شیانو د واپس کولو په ترڅ کې بیرته اصلي ارزښت تر لاسه شي، کریډیټ ورته ویل کیږي. نو په دې توګه موږ د معاملاتو له لاري د کریډیټ اقتصادي مفهوم تر لاسه کوو چې اوس یې د ماهیت په اړه هم غواړو معلومات ترلاسه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریدیټ د کلمې له مخې د قرض کولو معنا ورکوي چې همدغه قرضه هم دیوه اعتبار په مقابل کې تر لاسه کیږي ، نو په دې توګه اعتبارات هم امکان لري چې ټاکل شوي وجوه یا ټاکل شوي جنس وي.

په ملي اقتصاد باندې د کریډیټ اغیزې هغه وخت غښتلي وي چې د تحریري پیسو د لیږوالي یا کموالي له امله په دوران کې د پیسو په مجموعه کې بدلون رامنځته شي او په مثبته یا منفي توګه د قیمت تاثیرات منځته راوړي.

څنګه چې کریډیټ هم دبانکونو له لارې ورکول کیږي نو په دې اساس د اعتباراتو ضریب په حقیقت کې د دې موضوع څرګندونه کوي چې د یوه کریډیټ د اجرا په ترڅ کې په بانکي سیستم کې یو نوی قدرت ایجادیږي او په هره اندازه چې د کریډیټ حجم زیات شي په هماغه اندازه د قانوني ذخیرې څرګندونه کوي او برعکس.

په دې مانا (معنا) چې که چیرته یو بانک د کریډیټ په توګه یو پولي واحد ایجاد کړي، دغه اجرات په تولنه کې مثبته پایله لري. فرض کړی یو بانک د ۱۰۰۰ افغانیو یو کریډیټ اجرا کوي ، زموږ فرضیه دا ده چې په ټولنه کې بانکي سیستم پخپله کار کوي. په دې ترڅ کې که وغواړو چې د اعتبار د ضریب سنجش وکړو،نو زموږ کړنه ممکن د اعتبار د ضریب څخه استفاده کوی چې له Z=۱/۱-q*s څخه عبارت دی . په دې فرمول کې Z- Q-S فرضی انتخاب شویدي چې Z یې د اعتباراتو ضریبQ یې مولده ذخیره او S د اعتبار اصلي مبلغ بلل کیږي.

پورتنی فرمول په لاندې ډول هم تعریف کولای شو چې:

Zد کریډیټ له ضریب څخه عبارت دی ، S د کریډیټ مبلغ دي او Q له پس انداز څخه استفاده کول دي، په هره اندازه چې له پس انداز څخه زیاته استفاده وشي ، دکریډیټ ضریب کوچنی کیږي. که د پس انداز له ټولو پیسو څخه د کریډیټ ضریب د کریډیټ د مقدار په مبلغ باندې تقسیم کړو د کریډیټ ضریب لاسته راځي.

له پورتنیو توضیحاتو څخه دا پایله تر لاسه کیږي ، په هره اندازه چې د کریډیټ ضریب ستر وي نو په هیواد کې بانکي وضع په هماغه اندازه بهتره ده یانی موږ د ستري مولدې ذخیرې لرونکي یو او پس انداز زیات دی چې کولای شو د پانګونې په ډګر کې تري استفاده وکړو چې پانګه اچونه پخپله په ټولنه کې د تولیداتو د ودې او حقیقې او اسمي عاید د ایجاد سبب ګرځي، همدا شان تولید په خپل ځای کې د صادراتو د زیاتوالي او د خارجي پیسو په وړاندې د داخلي پیسو دارزښت د لوړوالي لامل ګرځي.

مولده ذخیره هغه زېرمه ده چې په بشپړه توګه د لګښت له مسیر څخه وتلي وي او بانک د پانګونې لپاره ځانګړي کړي وي. په بل عبارت مولده ذخیره له هغو مبالغو څخه عبارت ده چې په موقتي توګه د لګښتونو له مسیر څخه ایستل شوي وي خو دا شوني ده چې د مشتریانو له لوري د لګښتونو په توګه و کارول شي.

په دې ځای کې کولای شو د ۱۰۰ زره افغانیو دکریډیټ د ضریب اغیزې مطالعه کړو. په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کي له پورتني فرمول څخه اســتفاده کوو خو په دې فرمول کي مهم شرط د قانوني ذخيري د درلودلو هغه دی. که فرض شي چې قانوني ذخيره ۲۰٪ ده، ضريبې تاثيرات يې په لاندي ډول تر لاسه کيدی شي.

Z= ۱/۱-s* q = ۱/۱-۰. ۸*۱۰۰۰۰۰= ۱/۰. ۲*۱۰۰۰۰۰=۵۰۰۰۰۰ ۵مرتبه

د کريډيټ يا اعبتار ډولونه

الف: کريډيټ په مختلفو ډولو طبقه بندي کولای شو

د وخت له مخي کريډيټ په لاندي ډول طبقه بندي کولای شو :

- اوږد مهاله کريدت
- لنډ مهاله کريدت
- منځمهاله کريدت

۱- اوږد مهالــه کريډيــټ: دغــه ډول کريډيټ د ۱۲ او يا تر هغه د زياتــو کلونو لپاره اجرا کيږي. دغه ډول کريډيټ يا اعبتارات د درنو صنايعو، مصنوعي ځنګلونو او داسي نورو سترو پروژو لپاره ورکول او اخيســتل کيږي. د ورته اعبتاراتو منابع بيا هم هماغه مولد پس انداز دي. ځيني وخت د ورته اعبتاراتو موده تر ۲۲ کلونو پوري هم ادامه کوي .

۲- لنډ مهاله کريډيټ: دا هغه ډول کريډيټ دې چي له يوې مياشتي څخه تر دريو مياشتو پوري اجرا کيږي. دغه ډول اعتبارات د بيړنيو ستونزو د رفع کولو په منظور ورکول کيږي لکه مزد، معاش او بيړني معاملات. د ورته اعبتاراتو د ورکړې منابع يوازې له موقتي پس انداز څخه عبارت دی.

۳ - منځ مهاله کريډيټ: دا هغه ډول اعتبارات دي چې له دريو مياشتو څخه تر پنځو کلونو پوري اجرا کيږي. دغه ډول کرېډېټ معمولاً د متوســطو او خفيفه صنايعو په برخه کي ورکول کېږي. د ورته اعتباراتو منابع بيا هم له مولده ذخيري څخه عبارت دی. په ځيني اســتثنايې مواردو کي له موقتي ذخايرو څخه هم د ورته اعتباراتو د منبع په توګه استفاده کولای شو.

ب: د جاري حسابونو له مخي کريډيټ

له يادي شوي مخي نه کولای شو کريډيټ په لاندي ډولونو باندي و ويشو:

۱. د مال التجارې کريډيټ
۲. ساده کريډيټ
۳. د بهادارو پاڼو يا اوراقو کريډيټ
۴. پذيرشي کريډيټ
۵. بورسي کريډيټ

۱- مــال التجاره کريدتونه: دغه ډول کريډيت د بارنامي يا ګدام د اســنادو په اســاس ترتيب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیږي. بارنامه له هغه مورد څخه عبارت ده چې د ترانسپورټي شرکتونو او تصدیو له لوري یو ډول لیکل شـوی سـند دی چې د توکو، د هغوی دقیمت او رسـیدلو د محل پته په کي لیکل شوي. د ګدام اسـناد له هغو اسـنادو څخه عبارت دی چې د خصوصي یا عمومي ګدامونو له لوري صادر شوی وي او دشیانو د مقدار او د هغوی د ارزښت په برخه کي ځانګړي معلومات ولري. د بانکونو له لوري ایجاد شوی اعتبار په وثیقه کي تر مندرج مبلغ کم وي.

۲- سـاده کریډیـټ: دا له هغه ډول اعتباراتو څخه عبـارت دي چې د بانک له لوري یوازي د شخصې هویت له مخي اجرا کیږي. په دې برخه کي تضمین ته اړتیا نشته ، په افغانستان کي ورته اعتبار د سپیني قرضې په ډول هم اجرا کیدلې چې په ۱۳۶۴ ام کال کي منع اعلان شوی.

۳- د ارزښـت لرونکو پاڼـو کریډیټ: دا هغه ډول کریډیټ دي چـې بانکونه یې د کریډیټ اخیسـتونکي د اعتبـاري یا بهـاداره پاڼو د لیدلو له مخي اجرا کـوي . د دغه ډول اعتبار میچه تر هغه مبلغ کمه وي چې په دغه قیمت لرونکي پاڼه کي درج شـوي وي او دا هم لدی کبله چې د مبالغو د عدم حصول په برخه کي بانک له کومي خسارې سره مخ نشي او هغه له کوم زیان نه پرته جبران کړای شي.

۴- پذیرشـی کریدت: دغه ډول اعتبارات له هغو اعتباراتو څخه عبارت دي چې د تضمین له مخـي منځته راځي او لړۍ یې داسي دي ، فرض کړئ افغاني تجار یوه پاکسـتاني تجارته یوه اندازه اموال صادروي ، پاکسـتاني تجار د مال تر لاسـه کیدلو وروسته افغاني تجار ته حواله صادروي . له یوه لنډ ځنډ وروسته لا هم د حوالې د دغه سند وخت نه دي را رسیدلای چې افغاني تجار پیسو ته اړتیا پیدا کوي خو په افغانستان کي هیڅ یو بانک د پآکستاني تجار د حوالې بدلیدلو ته حاضر نه دي.

د سـتونزې د حل لپاره افغاني تاجر پاکسـتاني تجار ته خبر ورکوي ، پاکستاني تاجر خپله حواله یوه داسي پآکستاني بانک ته چې د افغان لوري منل شوی وي، ور وړي او د تضمین غوښتنه کوي، پاکسـتاني بانـک د حوالې تضمین کوي او افغاني بانک تـه یې په اړه اطلاع ورکوي . په دې صورت کي افغاني بانک حواله تنزیل کوي او افغاني تجارته پیسې ورکوي.

که چیرته د پآکسـتاني تاجر له لوري د حواله شـویو پیسو د سررسید د پرداخت ځای او نیټه هم صورت و نه نیسي ، پآکسـتاني بانک د دې مکلفیت لري چې تضمین شـوی رقم تادیه کړي. په دې تـرڅ کي لیدل کیږي چې په اعتبار قبولو(منلـو) کې څلور اقتصادي عوامل دخالت لري یعني افغاني تاجر، پاکسـتاني تاجر، افغاني بانک، پاکسـتاني بانک. په حقیقت کي پآکسـتاني بانک هم د تاجـر دهویت له پیژندلو ورسـته د تضمین ورته پریکړه کوي، پـه داسي حال کي چې صادرونکي بانک یوازي پرداخت کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- بورئیسی اعتبارات: دغه ډول اعتبارات له هغو اعتباراتو څخه بحث کوي چې د اسعارو د تبادلې په بازار کي د قیمت له نوساناتو څخه د ګټې اخیستلو په موخه د بانکونو او اشخاصو له لوري اخیستل کیږي.

دغه ډول اعتبارات د لنډ مهاله اعتباراتو خاصیت لري او حد اکثر دری میاشتي په بر کي نیسي چې دغه خاصیت یې له اربي تراژ اعتباراتو سره خورا توپیر لري. اربې تراژ یا Arbetrage اعتبارات هغو اعتباراتو ته ویل کیږي چې د قیمت له نوساناتو څخه د استفادي په موخه په ځانګړی وخت کې تر سره کیږي.

د مثال په توګه که چیرته د اسعارو د تبادلي په دوو بازارونو کي د یوه شرکت یو واحد ونډې قیمت دوه ګونی بدلون و مومي او اقتصادي واحدونه وغواړي له دې بدلون څخه استفاده وکړي دغه ډول معاملاتو ته د اربي تراژ معاملاتو منبع ویل کیږي. اربې تراژ په حقیقت کي هغه فرصت ته ویل کیږي چې له کوم ګواښ نه پرته په یوه وخت کي په یوه یا څو بازارونو کي تر لاسه کیږي.
درانیوونکــي لــه لیدلوري کرېدت :له دې لحا ظه کولای شــو کرېدت په دوو بر خو ووېشــو: خصوصي کرېدتونه، عمومي کرېدتونه
عمومي کرېدتونه دولت او خصوصي کرېدتونه خصوصي سکتور اجرا کوي

له اســتعمالي لحاظه کرېدت: له دې لحاظه کرېد ت کولای شــوپه دووکټګوریو ووېشــو : سر مایوي کرېدتونه ، استهلاکي کرېدتونه. سرمایوي کریدتونه معمولا تولیدي لوری په نظر کې نیسي او د ظرفیتونو د تغیر او ان تر دې چې د نویو ظرفیتونو د جوړېدو ســبب کېږي ،په داســې حال کــې چې اســتهلاکي کرېدتونه معرفی وي او په ټولیز ډول ددغــه ډول کرېدتونو د اجرا وخت لنډ وي خو دداسې کرېدتونو اغېز منتوب او نه اغېزمنتوب د پوهانو له خوا د سر مایوی کرېدتونو په ګټه بلل کېږي .

په بهرنۍ سودا ګر ۍکې کرېدتونه :
په بهرنۍ ســوداګرۍکې اعتبارات تر کورنۍسوداګرۍډېر تا ثیر لری ، چې دغه اعتبارات د هر هېوادپه بانکي سیستم کې په ټولیزډول تنظیم شویدی او د هغوی د کړنو درجه د بانکي سیستم دتکامل سره برابره ټا کل کېږي .اعتبارات په بهرنۍســوداګرۍکې لنډمها له وی او په ننیو شرایطو کې شــیانو د لېږد را لېږد او بهرنیو اعتباراتو د ســاده ســازۍ لپاره له بنسټیزو وسیلو څخه شمېرل کېږي.

اکریدتیف کریدت (Akridifeve):
دا له هغه ډول اعبتاراتو څخه عبارت دی چې د داخلي او خارجې ســوداګرو تر منځ د خلا یا تشې د محوه کولو په موخه اجرا کیږي. له پورتنۍ وینا څخه دا پایله تر لاسه کیږي چې اکریدتیف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریډیټ د تضمین له مخي د بین المللي کرډیډ ډول دی. د ورته کریډیټ د عمل پروسه داسي دی چې: فرض کړی ځیني تاجران له بهرنیو تاجرانو څخه دتوکو د رانیولو لیوالتیا لري، په دې ترڅ کي دوی بانک ته مراجعه کوي او له بانک څخه د اعتباري او کریډیټي اسـانتیاؤ غوښـتنه کوي، ځکه دغه دوه یانې داخلي او خارجې سوداګر یو تر بله پیژندګلوي نلري. په دې ترڅ کي بانک د معاملې د قیمت په اندازه د غوښتونکي سوداګر لپاره تړل شوي کریډیټ پرانیزي او تړل شوی کریډیټ له هغـه کریډیټ څخه عبارت دی چې د بانک له لوري د اقتصادي واحد لپاره پرانسـتل کیږي خو سوداګري هیڅکله هم په مستقیمه توګه له هغه څخه استفاده نشی کولای.
د معاملې د طرف بانک له خپله لوري باندې هېواد ته خبر ورکوي چې د خپل سـوداګر لپاره د دا ډول کریډیټ تضمین کوي. په دې توګه   خارجې بانک د صادراتي اموالو په لیږد او اسـتولو بانـدي لاس اچـوي او په اړه یې داخلي بانک ته خبر ورکوي. داخلي بانک د خبر له تر لاسـه کولو وروسته سم دلاسه د اخیستل شوي مکلفیت د اجرا په اړه اقدام کوي.
په دې ترڅ کي لیدل کیږي چې د سوداګرو د نه پیژندګلوي او پیسو د نه شتون په ترڅ کي دهغوی تـر منـځ د معاملې د تر سره کېدلو د موخې تر منځ خلا د ورته کریډیټ په واسـطه له منځه وړل کیږي.

ریمباورس اعتبارات (Remboures):

دا ډول کریډیـټ د تضمیـن له مخي له نړیوالو یا بیـن المللي کریډیټونو څخه عبارت دی . د بانکونـو لـه لوري دغه ډول کریډیټ هغه مهال اجرا کیږي چې د معاملې دواړه لوري د هویت له پیژندلو سره سره د یو ډول تضمین غوښتنه وکړي. په دې ترڅ کې بانک د ورته ستونزو د لري کولو په موخه د ورته کریډیټ په اجرا کولو لاس پوري کوي خو باید و ویل شي د ورته کریډیټ په ترڅ کي د هغه د تادیې تضمین د بهیر له اساسي شرایطو څخه ګڼل کیږي.

د پنځم څپرکی دمطالبو لنډیز:

د څپرکي د لنډیز په توګه ویلای شو چې د تجارت له ودي سره په تړاو کتبي پیسي مو د اقتصاد په بېلابېلو ساحو کي مطالعه کړي.
دڅپرکـې لنډیـز په دې کې دي چې په اقتصاد کې دپیسـو رول دتجارت پـه پراختیاکې اوهر اړخیزې اغیزې داقتصاد په بېلابېلو سـاحو کې مطالعه او وڅیړو.او په همدې حال کې په صنعت کې دزیاتو پیسو نه شتون، وسایل اوتو کې تحلیل اووڅیړو. اودهغو په وسیله مونږ کولې شو خپل ورځنیزي اړتیاوې پوره کړو. اودهغو نقش داخیسـتونکې اوپلورنکې له نظره، اوداستعمال له نظره دکریډیټ ډولونه داقتصادپه بېلابېلو سـاحو کې څیړو. اودپیسـو ارزښت له رسمی اوحقیقې پلوه هم کولی شو مطالعه کړو. دوخت اغیزې دارزښت له نظره مطالعه کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پنځم څپرکی پوښتنې:

۱. دکریډیټ مفهوم واضیح کړئ؟

۲. دکریډیټ ضریب څه مفهوم څرګندوئ؟

۳. په اقتصاد کې دکریډیټ رول تشریح کړئ؟

۴. کریډیټ دزمان په لحاظ په څو ډوله دي هریو تشریح کړئ ؟

۵. دجاری حساب په لحاظ کریډیټ په څو ډوله دي. یواځی نوم یې واخلئ؟

۶. اکریدتیف کریډیټ اوبورسی کریډیټ سره پرتله کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرچيني او اخځليکونه:

۱- انترنت Http: /www. farya. comyid ۲۳/۴/۲۰۰۸
۲- سیاست های پولی پوهندوی سید مسعود ۱۳۸۷کابل
۳- مبانی علم اقتصاد تالیف دکتورری تقویی تهرات ۱۳۲۴
۴- پول وکریدت تالیف پوهندوی سید مسعود ۱۳۸۷ کابل
۵- سیاســت بودجه ویا روش ها بودجوی مؤلف یاد گاریی استاد پوهنحئی اقتصاد پوهنتون کابل ۱۳۵۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښوونیز نصاب د پراختیا د ریاست پیغام

د پوهنې وزارت د تخنیکي او مسلکي زده کړو معینیت د ښوونیز نصاب د انکشاف ریاست د ټولنې د عیني او ښکاره ضرورت په درک کولو سره چې د محصلینو او شاګردانو د درسي کتابونو پــه برخه کې یې تخنیکي او مســلکي رشــتې درلودې او لري یې، په لومــړي سر کې یې تصمیم ونیو، چې په ښــوونیزو پلانونو او درسي مفرداتو باندې بیا کتنه وکړي او ورپســې بیا د شاګردانو او محصلینــو د درسي کتابونو د تالیف لپاره مبادرت او کوښــښ وکــړي. د خدای(ج) په فضل او مرحمت سره او د ادارې او حســابدارۍ څانګې د ښــوونکو په میړانې او همت سره د ادارې او حســابدارۍ درسي کتابونه تالیف شــول تر څو په وړیا ډول د شــاګردانو او محصلینو په واک او اختیار کې ورکړل شي.

د علم او معرفت له ټولو لوستونکو، علاقمندانو، د ادارې او حسابدارۍ د مکاتبو له ښوونکو، ګرانو شــاګردانو او د تخنیکي او مســلکي زده کړو د چارو له متخصصینو او همدا شــان له ټولو څېړونکو او شنونکو څخه صمیمانه هیله کیږي، چې د دې کتابونو په مطالعې سره چې په لومړي ځل د ښــوونکو او د ادارې او حســابدارۍ څانګې د مسلکي غړو له لوري تالیف او تدوین شوي دي. د مســلکي، تخنیکــي او علمي مطالبو او مفاهیمو د څرنګوالي پــه هکله خصوصاً د هغوی املایي او انشایي اشتباهاتو په اړه مونږ ته لارښوونه وکړي، ترڅو په راتلونکي کې وکړای شو، په همدې او نورو برخو کې ګرانو شاګردانو ته له دې څخه ښه، غوره، ګټور او ارزښتناکه موضوعات وړاندې کړو.

همدا شــان له ګرانو شــاګردانو او محصلینو څخه هیله کوو ترڅــو د دې کتابونو د مطالعې او اســتفادې پر مهال د هیواد اقتصادي ســتونزې، فقر او وروســته پاتې والی په نظر کې ونیسي او د کتابونو په ســاتنه کې کوښــښ او زیار وباسي، ترڅو د ډېرو شاګردانو او محصلینو د ګټې وړ وګرځي.

پته: د پوهنې وزارت- د مسلکي او تخنیکي زده کړو معینیت

د تعلیمي نصاب د پراختیا ریاست

د درسي کتابونو د چمتو کولو عمومي مدیریت

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library